

**KURTULUŞ SAVAŞININ
MADDİ VE MALİ KAYNAKLARI**

(19.05.1919 – 11.09.1922)

**Hazırlayan
Cihat ÇETİNKAYA
Ocak - 2000**

**Değerli Üstadım Maliye
Başmüfettişi ve Araştırmacı
Yazar Rahmetli Alptekin
MÜDERRİSOĞLU'nun Anısına.**

KURTULUŞ SAVAŞININ MADDİ VE MALİ KAYNAKLARI

İÇİNDEKİLER

	<u>KONU</u>	<u>SAHİFE</u>
GİRİŞ	19 MAYIS 1919 ÖNCESİ DURUMA GENEL BAKIŞ	5-8
1. BÖLÜM	19 MAYIS 1919 TARİHİ İTİBARIYLA TÜRKİYE'NİN OLANAKLARI	9-24
	I. İŞGALLER	
	ii. İNSAN GÜCÜ	
	iii. SİLAHLI KUVVETLERİN DURUMU	
	IV. EKONOMİNİN DURUMU	
	V. ULAŞIM OLANAKLARI	
	VI. MALİ KAYNAKLAR	
	A- MALİ DURUM	
	B- KAMU HARCAMALARI	
	C- DEVLET GELİRLERİ	
	D- DÜYUN-UMUMİYE İDARESİ – 1881	
	E-TÜTÜN REİSİ – 1882	
	F- DIŞ BORÇ ENVANTERİ	
2. BÖLÜM	ANADOLU BÜTÜNLEŞME HAREKETLERİ VE KUVAYİ MİLLİYENİN FİNANSMANI	25-28
	i. GENEL BAKIŞ	
	ii. ANADOLU BÜTÜNLEŞME HAREKETİNİN FİNANSMANI	
	A- ERZURUM KONGRESİNİN FİNANSMANI (10 TEMMUZ 1919)	
	B- SİVAS KONGRESİNİN FİNANSMANI (04 EYLÜL 1919)	
	iii. KUVAYİ MİLLİYENİN MALİ KAYNAKLARI	
	IV. KUVAYİ MİLLİYE'DE MALİ DÜZEN KURMA ÇABALARI	
	A- BALIKESİR KONGRESİ (26-30 TEMMUZ 1919)	
	B- NAZİLLİ KONGRESİ (08 AĞUSTOS 1919)	
	C- ALAŞEHİR KONGRESİ (16-25 AĞUSTOS 1919)	
	D- İZMİR KUZEY BÖLGESİ KUVAYİ MİLLİYE GENEL KURULU	

3. BÖLÜM	23 NİSAN 1920 – 12 NİSAN 1921	
	B.M.M. AÇILIŞINDAN – II. İNÖNÜ MUHAREBESİNE	
i.	1. MECLİSİN ÇIKARDIĞI İLK MALİ KANUNLAR	
ii.	İLK BÜTÇE ÇALIŞMALARI	
iii.	GELİR ARTIRICI VERGİ KANUNLARI	
V.	KUVAYİ MİLLİYE'YE MALİ DÜZEN SAĞLAMA ÇABALARI	
	A- I. İNÖNÜ MUHAREBESİ (6-13 OCAK 1921)	
	B- II.İNÖNÜ MUHAREBESİ (23 MART-12 NİSAN 1921)	
VI.	İLK BÜTÇE	
	A- GİDER BÜTÇESİ	
	B- GELİR BÜTÇESİ (B) CETVELİ	
4. BÖLÜM	12 NİSAN 1921 – 13 EYLÜL 1921	
	II. İNÖNÜ'DEN – SAKARYA'YA	38-42
i.	GELİR ARTIRICI KANUN VE KARARNAMELER	
ii.	OLAĞANÜSTÜ DURUM VEOLAĞANÜSTÜ TEDBİRLER	
iii.	TEKALİFİ MİLLİYE EMİRLERİ (07,08 AĞUSTOS 1921)	
V.	SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ	
	(23 AĞUSTOS – 13 EYLÜL 1921)	
5. BÖLÜM	14 EYLÜL 1921 – 11 EKİM 1922	
	BÜYÜK HAZIRLIK – BÜYÜK ZAFER	43-49
I.	GENEL DURUM	
ii.	SEFERBERLİK İLANI (13,14 EYLÜL 1921)	
iii.	MALİ KAYNAKLARIN YETERSİZLİĞİ VE PROBLEMLER	
IV.	BÜTÇE GELİRLERİNİ ARTIRMA ÇABALARI	
	A- MEVCUT VERGİLERDE YAPILAN GELİR ARTIRICI DEĞİŞİKLİKLER	
V.	BÜTÇE İŞLEMLER	
VI.	TEKALİFİ MİLLİYE UYGULAMALARI	
VII.	EKONOMİK VE SOSYAL TEDBİRLER	
VIII.	ORDUNUN BÜYÜK TAARRUZA HAZIRLANIŞI	
6. BÖLÜM	DIŞ YARDIMLAR	50-54
i.	SOVYET RUSYA YARDIMLAR	
ii.	FRANSIZ YARDIMLARI	
iii.	HİNT MÜSLÜMANLARININ YARDIMLARI	
IV.	PADİŞAH MUSTAFA KEMAL PAŞAYA PARA VERDİMİ	

“KURTULUŞ SAVAŞININ MADDİ VE MALİ KAYNAKLARI”

19 MAYIS 1919 ÖNCESİ DURUMA GENEL BAKIŞ

Kurtuluş savaşı'nı Can Vergisi, Kan Vergisi, Ter Vergisi, ve Mal Vergisi olarak yürütecek olan Anadolu'nun 19 Mayıs 1919'daki Envanteri ne durumdadır. Bu durumu iyi değerlendirmek için bu tarihten 10 yıl önceki döneme kısaca göz atalım.

1909 yılında Yeryüzündeki tek özgür Türk Devleti olan üç kıtadaki Osmanlı Devleti'nin sınırları şöyledir.

- Avrupa'da Adriyatik Denizi'nden Marmara Denizi'ne
- Asya'da Karadeniz'den Hint Okyanusu'na
- Afrika'da Libya

Bu üç kıtaya yayılmış 23 Milyon Nüfusa sahip İmparatorluğun Nüfus Dağılımı ise şöyledir;

- 11 Milyon Türk
- 6 Milyon Arap
- 2.3 Milyon Rum
- 1.5 Milyon Bulgar ve Sırp
- 1.2 Milyon Ermeni
- 700 Bin Arnavut
- 170 Bin Yahudi
- 130 Bin Öteki Kökenliler

Bu nüfusun ve Coğrafyanın yönetim yükünü tamamen Türkler taşımakta, Askerlik yapmakta iken; azınlıklar ticaretle uğraşmakta, bedel ödeyerek askerliklerini geçiştirmekte böylece gün geçtikçe daha da zenginleşmektedirler. Türklerin yoğun olduğu Anadolu, olanaksızlar içersinde yaşarken, Anadolu'nun yarattığı değer azınlıkların yoğun olduğu bölgelere aktarılıyordu.

Örneğin; Anadolu'da demiryolu Doğu'da Ankara'da, Güney'de Toros Dağları eteklerinde biterken, Anadolu'nun ödediği dış borçlarla Balkanlar'a Demiryolu Ağı örülmüş, Türk askerlerinin inşaatında çalıştığı Şam'dan Medine'ye değin Hicaz Demiryolu döşenmiş, Anadolu'da elektriğin ne olduğu bilinmezken Selanik, Şam ve Bağdat'ta elektrikli tramvaylar işletilir hale gelmiştir.

Devletin çöküşünün Demokratik düzenle önlenebileceğine inanan genç subaylar Makedonya'da birlikleriyle ayaklanarak **Meşrutiyetin** ilanını sağlamışlar, yapılan seçimleri Subayların desteklediği **İttihak ve Terakki Partisi** kazanmış, Devletin eyaletlere bölünerek yönetilmesini savunan Türk aydınlarının kurduğu **Ahrar Partisi** ise ikinci Parti olarak seçimlerden çıkmıştır. Seçimin sonuçlarına göre 275 Milletvekilinin kompozisyonu şöyledir;

142'si Türk, 60'ı Arap, 25'i Arnavut 23' Rum, 12' si Ermeni, 5'i Yahudi, 4 'ü Bulgar, 3'ü Sırp ve 1'i Utah. Bu kompozisyonda Türklerin 9 oy farkla çoğunluk sağlayabildiği görülmüştür. Devletin eyaletler sistemi ile yönetilmesini savunan **Ahrar Partisi** azınlık Milletvekillerinin geçmesi ile güçlenmişler ve istedikleri yasaları çıkarır hale gelmişlerdir.

31 Mart 1909 İstanbul'daki Askeri Ayaklanma, esasen azınlıkların ve özellikle İzmir'deki Rum'ların, Rumcanın resmi dil olması için başlattıkları hareketlere karşı,

Türk grupların “**Müslümanlık Elden Gidiyor**” yaygarasıyla yandaşlar toplayıp kırsalardaki askerleri ayaklandırmıştır. Ayaklanan askerler yakaladıkları Milletvekillerini ve genç subayları dinsizler gerekçesi ile öldürdüler.

Selanik’te hazırlanan “**Hareket Ordusu**” İstanbul’a gelerek ayaklanmayı bastırdı ve bazı gericilerle isyana önderlik eden çavuşlar yakalanarak idam edildi.

Toprakların Parçalanması

* **İtalya**, Trablusgarb’a Yani Libya’ya göz koymuş ve Osmanlı’nın gerek ayaklanmalarla gerekse Yemen Savaşı ile uğraştığı dönemde Osmanlı’ya savaş ilan etmiş, Yemen’de meşgul olan Osmanlı, içlerinde Binbaşı Mustafa Kemal’in de bulunduğu bir avuç Türk Subayını çeşitli yollarla Libya’ya göndermiş, yerli halktan oluşturulan birliklerle İtalyanlar’ a karşı konulmuş, İtalyanlar’ın Libya’nın içlerine girmesine engel olunmuştur.

* **Arnavutlar** 1912 ilkbaharında Üsküp’ü işgal etmişler, Selanik’e yürümüşler, Makedonya’daki Türk birliklerinde görevli Arnavut kökenli subayların da katılması ile ayaklanma büyümüştür.

* Bu ayaklanmayı fırsat bilen **Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ** Osmanlı Devleti’ne savaş ilan etmişlerdir. Yapılan savaşlar kaybedilmiş **Bulgar Ordusu’nun bir kolu Trakya da İstanbul / Çatalca’ya kadar gelmiştir.**

* **Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan Selanik’i işgal etmişlerdir.**

Yunanistan Yanya’yı kuşatırken,

* **Sırlar** Kumanova’da Türk kuvvetlerini yenerek **Üsküp ve Manastır’ı** aldılar.

* **Karadağ, İşkodra’yı** ele geçirdi.

* Osmanlı Meclisi’nde Milletvekili olan İsmail Kemal Bey **Arnavutluk’un** bağımsızlığını ve kendi devlet başkanlığını ilan etti.

Rumeli’deki ayaklanma ve savaşların sonucu olarak Osmanlı Devleti’nin Avrupa’daki parçalanma süreci sürerken Türkler süratle İstanbul’a ve daha sonra Anadolu’ya göç etmişlerdir.

Türklerden aldıkları toprakları paylaşmaya Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan’ın savaşa tutuşmaları Türklerin işine yaramış, Bulgaristan’ın ordusunu çekmesi neticesinde Trakya ve Edirne toprakları kurtulmuştur.

Balkan Savaşı Sonucunda;

Adriyatik Denizi'nden Edirne'ye kadar Türk toprakları **Sırbistan, Yunanistan, Bulgaristan** ve **Karadağ** arasında paylaşılmış, yeni bir Arnavutluk Devleti kurulmuş **12 ada dışındaki Ege Denizi'ndeki bütün adalar ve Girit Adası Yunanistan'a verilmiştir.**

Balkan Savaşını takiben Birinci Dünya Savaşı Avrupa'da başladı.

Savaşın başladığında Silahlı Kuvvetlerin başında Almanya hayranı olan ve **Almanların savaşı kazanacağına inanan Enver Paşa bulunmaktadır.** Enver Paşa Türk ordusunu ıslah etmek gerekçesi ile önemli görevlere Alman Subayları atar. Örneğin Genel Kurmay Başkanı, Birinci ve Altıncı Ordu Komutanları, Bazı orduların kurmay başkanları, birçok ordunun kolordu ve tümen komutanları Alman Generalleri ve Subaylarıdır. Almanların savaşı kaybettikleri dönemde Enver Paşa Osmanlı Devleti'ni, Rusya'ya savaş açmak suretiyle Almanların yanında savaşa sokar. Osmanlı padişahı ve Halife Sultan Reşat bir fetva ile "**Cihat**" ilan eder.

Fetva'da Fransa, İngiltere ve Rusya'nın boyunduruğu altında yaşayan **Senegal, Cezayir, Fas, Tunus, Mısır'ın** Müslüman halklarının, **Hindistan'daki** Müslümanlar'ın, **Kafkasya ve Orta Asya'daki** Müslüman Türklerin Fransız, İngiliz ve Rus Orduları ile çarpışmalarının dini görevleri olduğu belirtilmektedir.

Bu dönemde Enver Paşa, Üçüncü Ordu'nun Merkezi olan Erzurum'a gider ve Kafkasya'ya saldırı planını uygulamaya koyarak 120.000 kişilik ordu ile Rusya'ya saldırır. İki hafta içinde 90.000 Türk Askeri donarak yollarda ölür. Sarıkamış Savaşları'nda 7.000 dolayında asker esir düşer. Savaş sonunda 120.000 kişiden 9.000 kişi geri dönebilir. Sarıkamış dramı böylece sona erdi.

Almanların planına uygun olarak Süveyş Kanalı geçilerek Mısır İngilizler'den geri alınacaktı. Binbir güçlkle Sina Çölü geçildi ancak Süveyş geçilemeden Türk ordusu savaşı kaybetti.

Sarıkamış'ta ve Süveyş Savaşı'nda 130.000 Türk Askeri ölmüştür.

Kafkas çarpışmalarını bahane eden Rusya; İngiliz ve Fransızların İstanbul'u alarak Osmanlı'yı savaş dışı etmelerini, Polonya Cephesi'nde Almanları yenmesi için Rus Ordu'larına boğazlar üzerinden Silah, Cephane ve Yiyecek yardımı yapmaları istendi.

18 Mart 1915 'te Çanakkale Savaşı başladı.

25 Nisan 1915'te İngiliz, Avustralya ve Yeni Zelanda Birlikleri Arıburnu'na çıkarma yaptılar ve burada **Yarbay Mustafa Kemal'i** karşılarında buldular.

Ağustos 1915'te Anafartalar kesiminde büyük İngiliz saldırısını Yarbay Mustafa Kemal yedi tümenlik kuvvetiyle durdurdu ve 34 yaşında "**Anafartalar Kahramanı**" olarak ün kazandı. İngiliz, Fransız, Avustralya ve Yeni Zelanda birlikleri Gelibolu Yarımadası'nı terk ederek gittiler.

* Enver Paşa seçme üç Tümen'i Avrupa'ya savaşa gönderir. **Galiçya, Makedonya ve Romanya**'da binlerce Türk askeri kaybedilir.

Anadolu'nun askeri bakımdan zayıfladığı bu dönemde Ruslar Trabzon'u, Muş, Bitlis, Erzurum'u alarak Erzincan'a yöndiler. Bu dönemde generalliğe yükselen **Mustafa Kemal, Merkezi Diyarbakır'da bulunan İkinci Ordu Komutanlığına atanır**. Planlı bir saldırı ile Muş ve Bitlis'i kurtarır Rus'ları Van Gölü Kıyıları'na kadar geri çekilmeye zorlar. **Doğu'da Rus'lara karşı kazanılan tek savaşın galibi de Mustafa Kemal'dir**.

* Bütün bunlar olurken Alman Genelkurmay'ı Irak'ta bulunan bir Türk Kolordusu'nu İran'a saldırtır. Hedef İran'ı, Türkistan'ı ve Afganistan'ı almaktır. Ancak bu plan tutmadığı gibi İngilizler Bağdat'ı da aldılar.

* Eylül 1918 ' de Filistin Cephesi'nde büyük İngiliz saldırısı başlar.İngilizler savaşı kazanır. **Anadolu'yu korumak için YILDIRIM ORDULARI GRUP KOMUTANLIĞI'NA getirilen Mustafa Kemal Paşa bozulan orduyu Antakya'nın güneyinde toparlamayı başarır**. Ancak Almanya yenilgiyi kabul eder ve savaştan çekilir.

I.DÜNYA SAVAŞI'NIN BAŞINDA BİR TÜMEN KOMUTANI OLAN MUSTAFA KEMAL , SAVAŞ BİTTİĞİNDE ÜÇ ORDUDAN OLUŞAN YILDIRIM ORDULARI GRUBU'NUN YANİ TÜRKİYE'NİN EN BÜYÜK KUVVETİNİN KOMUTANIYDI.

- Libya'da Binbaşı ,
- Arıburnu'nda Yarbay, Anafartalar Kahramanı Yarbay (34 yaşında),
- Diyarbakır II.Ordu Komutanı Paşa (Muş'ta),
- Yıldırım Orduları Grubu Komutanı.

30 Ekim 1919 'da MONDROS MÜTAREKESİ ile I.DÜNYA SAVAŞI BİTTİ ve Ordular Terhis Edildi. Galip Devletler Mütareke'nin kimi maddelerini kendi lehlerine yorumlayarak Türkiye'yi işgale başladılar.

1. BÖLÜM

19 MAYIS 1919 TARİHİ İTİBARIYLA TÜRKİYE'NİN OLANAKLARI

I. İŞGALLER

I.Dünya Savaşı Başında 1.710.000 Kilometrekare Yüzölçümü.

23 Milyon Nüfusu olan Osmanlı İmparatorluğu, Dört yıllık savaş boyunca 2.850.000 kişiyi silah altına almış ve birçok cephede kanlı savaşlar verilmiş, çok büyük toprak ve nüfus kaybına uğramıştır. Savaş sonrası Osmanlı İmparatorluğu 1 Milyon Kilometrekareye yakın toprağı kaybetmiştir.

31 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi (Silah Bırakışması) ile yenilgi tamamen kabul edilmiştir.

Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında toplanan Halk Temsilcilerinin katıldığı Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde, Kurtuluş Savaşı'nda ulaşılması hedeflenen temel ilkeler benimsenmiş, 28 Ocak 1920'de toplanan son Osmanlı Meclisi (Meclis-i Mebusan) bu ilkeleri bir Ulusal And olarak karara bağlamıştır.

Son Osmanlı Meclisi'nin yaptığı tek olumlu iş, bu Ulusal And, Tarihsel ifadesi ile "Misak-ı Milli" olmuştur.

31 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'nden sonra ;

* İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan savaş gemilerinden oluşan 55 parçalık bir donanma ile İstanbul işgal edilmiştir. Dört devletinde İstanbul'da kuvvetleri mevcuttur.

* **İngilizler**, İskenderun, Antep, Maraş ve Urfa'yı işgal etmişler.
Konya ve Ankara Tren İstasyonu ile Samsun ve Merzifon'a birlikler yerleştirmişlerdir.

* **Fransızlar**, Dörtyol, Adana ve Mersin'i işgal etmişler.
Trakya'ya bir alay Ankara ve Afyon'a birlik yerleştirmişlerdir.

* **İtalyanlar**, Antalya, Fethiye, Marmaris, Bodrum ve Kuşadası'nı işgal etmişler.
Konya ve Akşehir'e birer birlik göndermişlerdir.

* **Yunanlılar**, İzmir, Menemen ve Torbalı'yı işgal etmişlerdir.
Daha sonra Bursa ve Uşak da işgal edilmiştir.

II. İNSAN GÜCÜ

Osmanlı toplumu için tarihçiler "**ORDU – MİLLET**" deyimini kullanmaktadır. **Ordu**; Anadolu ve Rumeli Türklerinden kuruludur.

Millet ise; Türk, Rum, Bulgar, Sırp, Arnavut, Romen ve Araplardan oluşmaktadır.

Yalnızca Türkler Askere alınmakta, azınlıklar "**BEDEL**" adı verilen bir miktar para ödeyerek askerlik yapmamaktaydılar. Bu durum azınlıkların işine gelmektedir.

1911 yılından itibaren **dokuz yıl** süren savaşlar sonucunda yüksek sayıda Türk insanı savaşlarda can vermiştir.

14 Mart 1914 Tarihli Nüfus İstatistiklerine göre;

Anadolu'da toplam nüfus 11 milyon, Trakya'da 630.000'dir. Anadolu nüfusunun 8.5 Milyonunun Türk olduğu tahmin edilmektedir. I. Dünya Savaşı boyunca Anadolu Türklerinin oluşturduğu 2.850.000 kişi silah altına alınmıştır.

Resmi ve Yabancı Kaynaklara göre savaşlarda 350.000 şehit, 400.000 yaralı, 250.000 Esir ve Kaybolan olmak üzere **975.000 YİTİK** verilmiştir.

1. Dünya Savaşı sonunda Anadolu'daki Türk nüfusu 8 Milyon kabul etmek hatalı olmayacaktır. Bu nüfus Kurtuluş Savaşının İnsan Gücünü oluşturmuştur. Ve bu nüfusun büyük çoğunluğu Kadın ve Çocuklardır.

Ayrıca Anadolu'nun işgal altındaki topraklarında 1 Milyon Türk yaşamaktadır.

Bu durumda Anadolu'daki Türk Nüfusu **7 milyon** kabul edilebilir.

KURTULUŞU YABANCILARA SİĞİNMADA BULMA EĞİLİMLERİ

1.) İngiliz Himayesine Taraftar Olanlar

Sait Molla – İngiliz Muhipleri Cemiyetini Kurar

2.) Amerikan Mandası Taraftarları

[Halide Edip ADIVAR]

“WILSON PRENSİPLERİ”

WILSON PRENSİPLERİ CEMİYETİ

3.) İtalyan Mandası Taraftarları

4.) Fransız Himayesini Savunanlar

iii. SİLAHLI KUVVETLERİN DURUMU

A. ORDU

Osmanlının çöküşü **1699 Karlofça Antlaşması** ile başlar.

III. Selim (1789 – 1808)

İİ. Mahmut (1808 – 1839) – Yenişehir Ocağı Kaldırılır. 1826

Abdülmecit (1839 – 1861)

Abdülaziz (1861 – 1876) * Deniz Gücü Donanma / Dünya II.

V. Murat (1876 – 3 Ay)

II. Abdülhamit (1876 – 33 Yıl Korku ile – 1909)

V. Sultan Mehmet Reşat

SİYASİ PARTİLER

30 Mart 1909 Gerici Ayaklanmasını Bastıran Ordu

İttihat ve Terakki Cemiyetini kurar. [Kürmay Yarbey Enver]

Hürriyet ve **İtilaf** Fırkası ile (Partisi – Ordu içerisinde “**Halaskar Zabitan Grubu**”nu kurmuştur.) (Kurtarıcı Subaylar)

Enver Paşa – Harbiye Nazırı olduktan sonra Ordu İttihak ve Terakki Cemiyetinin Eline Geçer.

Kasım / 1914 I. Dünya Savaşına Giriş Almanya

– Avusturya – Macaristan – Osmanlı İngiltere –

İtalya – Fransa – Yunanistan

* 19.05.1919’da Ordu Mevcudu 30-35

bin Ancak 3-4 Tümen donatılabilir.

- İNÖNÜ
- SAKARYA
- BAŞKUMANDANLIK

3 Büyük Savaşta Yeni Ordu.

B- Donanma

Abdülaziz döneminde yapılan dış borçlanmanın (97.708.820 Osmanlı Lirasının) % 2’si Savaş Gemisi satın alınmasında kullanıldı. DonanmaDünyada II. Sıradadır.

IV. ABDÜLHAMİT Donanmayı katletti. Yunan Savaşı sırasında gemiler dökülüyordu.

29 Ekim 1914 **Odesa, Sivastapol, Novorosisk** bombalandı.

Goeben – YAVUZ

Breslau – MİDİLLİ (80 Milyon Mark)

* Donanma Cemiyeti kapatılmıştı.

C- Hava Gücü

1914’de 50 Uçak – 4 Yılda 300 Uçak

Mayıs 1919’da

1. Elazığ’da hurda halde bazı uçaklar.
2. Konya’ya Filistin’den getirilen 4 keşif / 13 Av Uçağı
3. Erzincan’da uçamayan 8 uçak
4. İzmir Seydiköy’de 8 Uçak – Yunanlılar **el koyar**.
5. Trakya ve İstanbul’daki 45 uçağa **el konmuş**.

Sonuç olarak;

I. Dünya Savaşına **40 Tümenlik** bir güç ile giren Osmanlı, bir ara yeni silah altına alınmalarla bu güç Enver Paşanında etkisiyle **56 Tümene** ulaşmış, 4 yılın sonunda elde **20 Tümenlik** bir kuvvet kalmıştır.

Mondros Mütarekesinden sonra ordu dağıtılmış, Anadolu'da 3,4 Tümen donatılabilecek miktarda silah ile 30-35 bin savaşçı dolayında bir kuvvete izin verilmiştir.

Donanma'nın Subay ve Erleri terhis edilmiş, elde kalan işe yarar gemiler Haliç'e çekilerek **Kıçtan – Kara** ettirilmiştir.

I. Dünya Savaşı öncesinde 7 Uçak ve 10 Pilot olan hava gücü, Almanya'dan gelenlerle savaş sırasında 300 dolayına ulaşmış, bunların çoğu **Filistin** Cephesine gönderilmiştir.

Savaş sonrası elde kalan tüm uçaklar sökülerek uçamaz duruma getirilmiş, özellikle İstanbul'da hangarlara depolanmıştır.

IV- EKONOMİNİN DURUMU

A- Genel Görünüş

Osmanlı Tarihi'nin ekonomik boyuttaki en önemli hadisesi **1535'de ilk defa** (Kanuni Dönemi) Fransa'ya verilmekle başlanan **KAPİTÜLASYON AYRICALIKLARI**'dır.

Osmanlı'nın en güçlü zamanında tanınan bu ayrıcalık, gerçekte bir bağış ve Fransa'yı koruma amacına yöneliktir. Bu ayrıcalıklara göre;

a- Osmanlı ülkesinde ticaret yapan Fransız Tüccarlar Vergiden Muaf olacaktır. 10 yıl için verilen bu muafiyet 1569'dan sonra süresiz hale gelmiştir.

b- Fransız Mallarından sadece %3 Gümrük Vergisi alınacaktır.

c- Anlaşmazlıkların çözümünde Tahkim usulü kabul ediliyor.

Daha sonra bu ayrıcalıklar başta İngilizler olmak üzere hemen hemen bütün Avrupa Devletlerine tanınmıştır. İngilizler 1582'de ayrıcalıkları elde ettiler.

1740'dan sonra (I. Mahmut) Devamlı olmuştur.

Fransa, İngiltere, Hollanda, Polonya, Venedik, Ceneviz

* Mustafa Kemal ATATÜRK, KAPİTÜLASYONLARIN Fransızcasının **Teslim Olma** anlamına geldiğini söylüyor. (NUTUK – Sf. 50)

Kapitülasyonların iki önemli zararı vardır.

1) Anlaşmalar Karşılıklı Değildir.

2) En ziyade müsaadeye mazhar Devlet uygulaması sonucu bir ülkeye bir ayrıcalık tanındığında, otomatik olarak bundan önce anlaşma yapılan ülkelere de aynı ayrıcalıklar tanınmak durumundadır.

TİCARET ANLAŞMASI (1838)

1838 de İngilizlerle yapılan "**Ticaret Andlaşması**" ile kapitülasyonlar konusunda yeni ve Osmanlı Ekonomisini gündend güne çökerten bir dönem başlamıştır. Bu anlaşma ile Avrupa Devletleri, hoşnut olmadıkları sınırlamalardan tümüyle kurtuluyorlardı.

Kurtulma olanağına kavuştukları sınırlamalar şunlardı:

İhracat Yasakları : Osmanlı İmparatorluğu iç piyasada yokluğu görülünce ham maddelerle tarım ürünlerinin dışarıya satışını yasaklayabiliyordu. Avrupa Ülkeleri hızla gelişen endüstrilerinin artan hammadde gereksinimini karşılamak için bu maddelere konulan ihracat yasaklarından kurtulmak istiyorlardı.

Yüksek İhracat Gümrükleri : İthalat gümrüklerinin kapitülasyon ayrıcalıkları ile dondurulmuş olmasına karşılık, dışarıya satılan mallardan yüksek Gümrük Vergisi alınabiliyordu.

Tezkere Usulü : Yabancı tüccarların Osmanlı İmparatorluğu'nda yerli ürün alıp satabilmeleri için devletten bir ruhsat almaları gerekiyordu. Avrupalılar bu ruhsatı alırken ödedikleri harçtan ve karşılaştıkları güçlüklerden kurtulmak istiyorlardı.

Tekel Uygulamaları : Osmanlı İmparatorluğu bazı malların alımını ve satımını tekel altında tutarak bu malların fiyatlarının yükseltilmesini veya düşmesini önlüyordu. Avrupalılar fiyatları istedikleri gibi saptamalarına engel olan tekelleri ortadan kaldırmaya çalışıyorlardı.

İç Gümrükler : Osmanlı İmparatorluğu'nda bölgeler arasında uygulanan İç Gümrükler, Avrupa mallarına da uygulanıyordu.

İngiltere ile imzalanan ünlü "1838 Ticaret Anlaşması" daha sonra bütün Avrupa ülkeleri tarafından yararlanı hale gelmiştir. Ticaret yasaklarından kurtulan Avrupalılar hızla endüstrilerinin ürettiği malları kolayca Osmanlı İmparatorluğu sınırları içine sokmaya başlamışlardır. Bu ülkeler İngiltere, Sardunya, İsveç, Norveç, İspanya, Hollanda, Belçika, Prusya, Danimarka ve Toskano'dur.

Kapitülasyonların Eğitime Yansıması, Okulların açılması ile olmuş, ayrıca Yabancı Misyonerler vardır.

A.B.D.'nin 304 Eğitim Misyoneri
65104 Kilise Elemanı
11 Çocuk Yuvası, 337 İlkokul, 28 Orta Okul
11Kolej
11Hastahane
12Dispanser

İngiltere	51 Misyoner Eğitimci 23 Kilise 1 Çocuk Yuvası 7 İlkokul 5 Orta Okul 2 Hastahane 4 Dispanser	Almanlar	79 Eğitim Misyoneri 791 Rahip 7 Çocuk Yuvası 17 İlkokul 1 Orta Okul 2 Hastahane 2 Dispanser
-----------	---	----------	---

Fransa, Katoliklerle
İngilizler, Kürt Ermeni Araplarla
Rusya, Ortadokslarla

Osmanlı Ekonomisi kısır bir döngünün içersindedir. Kapitülasyon ayrıcalıklarından yararlanan Avrupa ülkeleri hızlı üretim olanaklarının giderek artan üretimini Osmanlı piyasasına sürmüş, yerli üretim köreldikçe piyasaya yerleşmişler, yerli üretim ile tüketim arasında doğan boşluğu doldurmak için yiyecek maddelerine dek uzanan mallarla Osmanlı piyasasını işgal etmişler ve ekonomiyi çökertmişlerdir. Özellikle bu çöküşle Türkiye Ekonomisi zarar görmüştür.

Bursa'daki gelişmiş dokuma sanayii, Ankara'daki kumaş üretiminin düşmesi bariz göstergeler olmuşlardır. Kapitülasyonların neticesi olarak yabancılara sağlanan avantajlardan dolayı yerli girişimciler ya ortadan çekilmiş ya da yabancılarla işbirliği yapmak zorunda kalmışlardır. Bunun sonucu olarak demiryolları, limanlar, büyük gemilerle deniz ulaştırması, fabrikalar, maden ocakları, büyük kentlerin havagazı, su ve elektrik işletmeleri Avrupalılar tarafından kurulup işletilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu kapitülasyonlardan kurtulmak için çeşitli çabalara girmiş ise de, olumlu bir sonuç alamamıştır. **27 Eylül 1914'de kapitülasyonların kaldırılmasına karar verilmiştir ancak buna ilk olarak Almanlar karşı çıkmışlardır.**

Kapitülasyonlar aracılığıyla Osmanlı İmparatorluğu'nu **Ortak Sömürge** durumuna koyan Avrupa Devletleri, Birinci Dünya Savaşı süresince kapitülasyonlardan yararlanamamıştır. Ancak, savaşı galip bitiren **İngiltere, Fransa ve İtalya artık ortak sömürme yerine Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşılması yolunu seçmişler, hatta daha da ileri giderek Mondros Mütarekesi hükümlerine aykırı olarak Anadolu'yu işgal etmişlerdir.**

B- Sanayinin Durumu

Osmanlı sanayinin son yıllarındaki durumunu açıklıkla ortaya koyan belgelere rastlanamamaktadır. Ancak 1913 ve 1916 yıllarında yapılan sanayi sayımı sonuçları ile **16 Şubat 1923** günü İzmir'de toplanan "**Türkiye İktisat Kongresi**" ile ilgili belgelere göre **19 Mayıs 1919** günü itibariyle sanayinin görünümü şöyledir;

Türkiye'de 10'dan fazla işçi çalıştıran 300'e yakın kuruluş vardır. Bunun 165-170 adeti İstanbul'da, 60 kadarı İzmir'de, 45 dolayındaki kuruluş Bursa'da, geride kalan kuruluşlar **Manisa, Uşak, Bandırma ve İzmit'te** bulunmaktadır. **Adana ve Tarsus'taki** 4 adet Pamuk İpliği fabrikası dışında Anadolu'da herhangi bir sanayi kuruluşu yoktur.

Sanayi kuruluşlarının;
% 75.3'ü Özel Kesime,
% 24.7'si Devlet'e aittir.

Özel kesim kuruluşlarının dağılımı ise;

% 28 Gıda Sanayi,
% 27 Dokuma Sanayi, 80 Müessese (18 Devlet, 62 Özel Sektör)
%19 Kırtasiye Sanayi,
%24 Ağaç, Toprak, Deri, Kimya ve Madeni İmalat Sanayi

Gıda Sanayisinde;

Tüketicimin %35'i ithalat yoluyla karşılanıyor.

Tüm ithalatın %90'ı Un ithalatıdır.

%10'u Şeker, Alkol, Çikolata, Peynir.

* Bursa'da 1000 Dokuma Tezgahı varken I. Dünya Savaşı sonu 75'e iner.

* İstanbul'da 3000 Dokuma Tezgahı varken I. Dünya Savaşı sonu 37'ye iner.

Bu sanayi kuruluşlarının Kurtuluş Savaşı'na katkıda bulunma olanaklarına gelince;

1- Devlete ait kuruluşlarda Silahlı Kuvvetlerin gerekli gereksinimlerini karşılamak için üretim yapılmaktadır.

2- Madeni İmalat Sanayi **İstanbul ve İzmir'de** toplanmış olup **demir, bakır, aliminyum** vb.mamüller üretilmektedir. Hammadde yetersiz olduğunda ülkenin ihtiyacı karşılanamamakta ihtiyacın büyük bir bölümü **ithal** yolu ile karşılanmaktadır.

3- %28 paya sahip **Gıda Sanayinin** üretimi, tüm üretimin %70'ini oluşturmaktadır.

19 MAYIS 1919 TARİHİ İTİBARIYLA

- 1) Savaş için gerekli top, makinalı tüfek, tüfek, uçak vb. Yurtdışından sağlanmak durumunda.
- 2) Savaş stokları mevcut değildir. (**Tarımda**)
- 3) Savaş sürecinde şeker ithal etmek gerekir.
- 4) Ordunun giyim ihtiyaçları için pamuk ve yün iplikleri ithal edilmelidir.
- 5) Mevcut sanayi kuruluşları işgal bölgesindedir.
- 6) Kurtuluş Savaşı Sanayiden yoksun bir ekonomide gerçekleştirilecek bu da **Küçük Atölyeler** ve **Ev Ekonomileri** anlamına gelir.

C- TARIMIN DURUMU

Anadolu ekili toprağının % 90'ı **tahıl için**

Anadolu Ekonomisi tamamıyla tarıma dayalı.

I.Dünya Savaşında hem **İnsangücü**, hem de **At, Katır, Eşek, Deve** (Hayvan gücü) azalmıştır.

* Ancak yine de, Yunandan daha güçlü bir süvari gücü oluşturulmuştur. Tarım ürünü ihracatının Kurtuluş Savaşına katkısı olamamıştır.

D- DIŞ TİCARET

- 1) Tarımdan döviz kazancı sağlanamıyor.
- 2) Ege, Marmara ve Akdeniz İhracat Geliri Kurtuluş Savaşına aktarılamıyor.
- 3) İhracat yaptığımız ülkelerle (%70.8) savaş hali ihracatı engelliyor.
- 4) Ege, Marmara ve Akdeniz düşman elinde olduğundan Gümrük Vergisi Gelirleri kısıtlı, Fransa ve İtalya'dan (1921) sonra artıyor.
- 5) Kalpak üretiminin artması ithalatımızı (özellikle fes) azaltıyor.
- 6) Türklerin ticareti bilmemesi (hep azınlıkların elinde idi) olumsuz etkiliyor.
- 7) Dış Ticaret açığı büyüyecektir.
Rus yardımları yoluyla sağlanan **Silah, Cephane, Teçhizat**, altın paralarla dış finansman ihtiyacı giderilecektir.

V- ULAŞIM OLANAKLARI

A- Karayolu

5 mt genişliğinde, 4 mt genişliğinde, 3 mt genişliğinde
Modern karayolu yapımı için ilk adım

“1866 – Turuk-u Muabir Hakkında Nizamname”

- * Avrupa-i Osmani (Avrupada 21 yol)
- * Asya-i Osmani (Asya'da 26 Yol)

48.900 km Karayolu var / 9711 km'si Misak-ı Milli içinde

3477 Km Islaha Muhtaç, 3283 Km Sürekli Bakım ister, 3026 Km Yeniden Yapılması
Gerekli

- * 1000 Adet otomobil / 800 Adeti İstanbul'da.
Anadoludaki Otomobil Sayısı 100 kadardır.

B- Demiryolu

1873 – Edirne – İstanbul – **Almanlar**

1892 – İstanbul- İzmit- Bilecek – Eskişehir – Ankara

1896 – Eskişehir – Afyon – Konya – Ereğli – Pozantı

1912 – İzmir – Salihli – Alaşehir – Afyon

- * Ankara – Elmadağ – Irmak – Kırıkkale (127 Km) lik İzzettin İstasyonuna kadar.
Dekovil Hattı 01 Ağustos 1919'da açıldı.

Demiryollarının; % 31'i Osmanlı'nın, % 37'si Alman, % 21'i Fransız, % 11'i
İngiliz şirketlerinin elindedir.

- * Misak-ı Milli içersindeki 4000 km Demiryolunun Kurtuluş Savaşı'na katkısı
son derece sınırlıdır.

C- Deniz Ulaşımı

1844 – **İDARE-İ MAHSUSA** kurulur. Daha sonra **SEYRİSEFAİN**
kuruludur. **VI. MALİ KAYNAKLAR**

A- Mali Durum

Milli Gelirden Kişi Başına Düşen Gelir
İstanbul ve çevresi 2085 kuruş
Marmara Ege, Akdeniz 1180 kuruş
İç ve Doğu Anadolu 771 kuruş

- * Osmanlı Bankası – Ziraat Bankası imkanları sınırlı
- * Memur maaşları ödenemiyor. (Mayıs 1919)
- * İstanbul'a 3 Milyon Ek Ödenek
- * Aşırı enflasyon

B- Kamu Harcamaları

Fiyat artışları bütçe açıklarını artırıyor.

1919 Bütçe Açığı 94.509.235 Osmanlı Lirası

* Mayıs 1919'da uygulanan vergiler bazı değişikliklerle bütün Kurtuluş Savaşı boyunca uygulanacaktır. Yalnızca vergi nispet ve miktarlarının artırılması yoluna gidilecektir.

C- Devlet Gelirleri

1) AŞAR (ÖŞÜR) % 12

Bütçe Gelirlerinin % 30'u

2) ARAZİ VERGİSİ

"Umumi Tahrir" (1859'dan sonra) Arazi değerinin % 0.4'ü % 0.8 * 1919'da öşür verende % 0.6 – diğerlerinde % 10

3) BİNA VERGİSİ "TAHRİRİ EMLAK NEZARETİ" (1859)

Mesken % 0.4

Gelir getirenlerden ayrıca; % 0.4 AKAR VERGİSİ adı altında

1910 "MÜSAKKAFAT VERGİSİ KANUNU"

(Üzeri Damla Örtülü Yerler Vergisi Kanunu)

* Fabrika, İmalathane ve Ahşap Mesken Gayri Safi İradın % 9'u.

* Ticarethane ve Kagir Meskende Gayrisafi iradın % 12'si.

4) ÖZEL ORMANLAR

VERGİSİ a- Devlete

b- Vakıflara

c- Kasaba ve Köylere ait Orman ve Baltalıklar

d- Özel kişilere ait Orman ve Korular

5) HAYVANLAR VERGİSİ (AĞNAM) Osmanlının Kuruluşundan Beri

ZEKAT ile paralel, dini bir vergi. İLTİZAM usulüyle toplanıyor.

(Mültezimler Toplar.Tanzimattan sonra aynen alınması ve İltizam Usulü kaldırılmıştır. Bütçenin % 12-13 (1919'da)

6) GELİR VERGİSİ "İKTİSAP RESMİ" olarak (1825'de başladı.)

Tahmini Gelirin Yıllık % 0.30'u

1886'dan sonra % 01 Temettü Vergisi Kanunu (Kar Vergisi 1988'de % 5) 1919'da yürürlüktedir.

Bu vergi yabancı uyruklardan alınmamaktaydı.

7) MADENLER VERGİSİ "Maadin Nizamnamesi" 1906 Madenler Tüzüğü)

1858'de çıkarılan ARAZİ KANUNUNDAN sonra başladı.

8) GÜMRÜK VERGİLERİ

Dış Gümrükler – İç Gümrükler (1838'de vardı.)
İHRACAT TARİFESİNİN
% 9 Gümrük Tarifesi + % 3 REFTİYE = %12

İTHALAT TARİFESİ

Değerinin % 5'i Vergi Nisbeti % 18 (1907 de % 11 oldu) bunun % 20'si gider karşılığı düşüldükten sonra Safi Gümrük Vergisi.

1842'de ihale yoluyla MÜLTEZİMLERE verilmeye başlanmıştır. Ancak 1860'da 17 bölgede Gümrük Daireleri ve Devlet Memurları yönetimine dönülmüştür.

1919'da Gümrük Vergileri Bütçe Gelirlerinin % 20'si

9) Su ve Kara Avı Vergileri (1839'da başlar)

- 1- Tanzimata kadar MÜSTELSİM'lerle,
- 2- 1839 / 1856 Devlet Memurları,
- 3- 1856 / 1870 Müstelzimlerle 1862 "Varıdatı Rusumiye" (Balıkları 1/5'i vergi)

- 4- 1870 Devlet Memurları 1883 "Zabıta Saydiye Nizamnamesi" a-Su Avı Vergileri
b- Kara Avı Vergileri

10) Gemi Harçları Boğazlarda geçişte "Ferman Harcı" (1684'de Akçe olarak başlamıştır.)

11) Damga Vergisi

- 1839'a kadar Mükkepli Damga / Soğuk Damga
1845 Evrakı Sahika ile Damga Vergisi başlar.
a) Nisbi b) Maktu

Beyiye Uygulamasına Geçiş

Damga Vurma, - Damga Pulu Yapıştırma, - Makbuz Karşılığı
1919'da Duyunu Umumiye idaresince tahsil edilmektedir.

12) Tapu Harçları (1859 Tapu Nizamnamesi ile başlar.)

Önceleri TIMAR ve ZEAMET sahiplerine ödeniyordu.

- 1858 Arazi Kanunu
1859 Tapu Nizamnamesi
1864 Vakıflar Tüzüğü
1909 Tapu Harçları

1919'da

a- Tapu Harçları % 30

- Verasette % 0.15
Senetsizde % 0.50

b- Tapu Vergileri

- Tevsii Resmi
Mesaha Resmi
Tahsil Resmi
Dellaliye

13) YARGI HARÇLARI (1839'da başlar)

- A- Şer'îye Mahkemeleri Harçları
- B- Mahakimi Nizamiye Harçları
- C- Ticaret Mahkemeleri Harçları
- D- İdare Mahkemeleri Harçları

14) PASAPORT VE KONSOLOSLUK HARÇLARI (1867'de başlar.)

50 Kuruş	50Kuruş
25 x 2	20Kuruş vize
Vize harcı 10 Kuruş	Sağlık Patenti Vizesi 10,25 Kuruş

15) BARUT VE PATLAYICI MADDELER TEKELİ GELİRLERİ (1871)

16) OYUN KAĞIDI TÜKETİM VERGİSİ (1. Dünya savaşı

Yıllarında) Deste başına 5 Kuruş

17) POSTA GELİRLERİ – 1840'da başlanmış – Pul / 1863'de

18) TUZ TEKELİ GELİRLERİ – Kilo Başına 1 Para – 1862'den sonra

Tuz Tekeli 1880'de Galata Bankerlerine Duyunu Umumiye idaresine terk edilmiş 1917 yılından sonra kilosu 1 Kuruş

19) ALKOLLÜ İÇKİLER GELİRLERİ “ŞIRA

RESMİ” (Azınlıklardan Şarabın % 10 u)

Osmanlının kuruluşundan itibaren var.

1862 – Resmi Miri Nizamnamesi

Duyunu Umumiye İdaresine bırakıldı. Okkasından 30 para

ÜÇ ANA VERGİ GELİRLERİNİN KENDİ İÇERSİNDE ÇEŞİTLENMESİ

<u>AŞAR</u>	Resmi Dönüm, Resmi Zemin Basma Akçesi Boyunduruk Hakkı Ağalık Hakkı Kulluk Hakkı Çift Akçesi Resmi Çift Bozan
--------------------	--

Bunlar uygulamadan kaldırılmış **AŞAR** başlıca vergi haline gelmiştir.

<u>AĞNAM</u>	(Hayvanlar Vergisi "ZEKAT" olarak) Ağıl Resmi Selamet Akçesi Toprak Bastı Parası Çift Parası Oğlak Resmi Kışlak Resmi Yaylak Resmi
---------------------	---

Ağnam resmi uzun yıllar **İLTİZAM** usulü ile tahsil edilmiştir.

MADENLER VERGİSİ

a-Arama ve İşletmeye Başlama İçin

- Ruhsatname Harcı
- Tahlil Harcı
- Ferağ Harcı
- Tapu Harcı

b- Maden İşletmelerinden Yıllık Alınan

Vergiler 1-Arazinin herbir cibiri için yılda 10
kuruş

2-Çıkarılan madenin değerine göre %1 ila %20

D) DÜYUNU UMUMİYE İDARESİ – 1881
(20.12.1881 MUHARREM KARARNAMESİ)

Dış borçlardan dolayı alacaklı bulunan Yabancı ülkelerin temsilcilerinden oluşur.**Osmanlı Devletinin Dış Borçlarına karşılık gösterdiği bazı devlet gelirlerinin Tahsil ve Yönetimi bu kuruluşa bırakılmıştı.**

Tütün , Tömbeki, Şarap ve Tuz gibi mallarının yönetimi ve gelirleri de bu kuruluşa verilmişti.

Dış Borçlanma 1854 de Başlamış – 1874 yılına kadar 20 yılda 15 borçlanma yapılmış (239 Milyon Lira) Devletin eline 127 Milyon Lira geçmiştir.

1875 de Bütçe Gelirleri 25 Milyon hesaplanırken; Dış Borç Taksidi 13 Milyon + Dalgalı Borçlar 17 Milyon =30 Milyon.
Bu durumda 5 Milyon Borç Karşılıksız kalıyor , çünkü bütçe gelirleri 25 Milyondur.

6 Ekim 1875 de Osmanlı Devleti İFLAS ETMİŞTİR.

- Önce 6 ay için Dış Borç ödemeleri 5 yıl için yarıya indirildi.
- 6 Ay sonra tamamen durduruldu.
- **Beş yıl süreyle hiçbir ödeme yapılmadı. (1875 – 1881)**

DÜYUNU UMUMİYE-İ OSMANİYE VARİDATI MUHASASA İDARESİ
Yönetim Kurulu (7 Üye)

İngiliz+Hollanda+Fransa+Almanya+Avusturya+İtalya+Osmanlı+Osmanlı Bankası.
1 Üye

BORÇLARIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

% 40 Fransa , % 29 İngiltere , Osmanlı % 7.9 , Hollanda % 7.6
% 4.7 Almanya , % 2-6 İtalya , Avus. % 0.9 , Diğer % 7.3

Mayıs 1919'da Düyunu Umumiye İdaresine Bırakılmış Anadoluya Ait Gelirler

A- VERGİ GELİRLERİ

- 1- Gelir Vergisi (Temettü Vergisi)
- 2- Damga Vergisi
- 3- Tuz Tekeli
- 4- Alkollü İçki Vergileri
- 5- Gümrük Vergileri Geliri
- 6- Deniz Avı Vergisi Gelirleri
- 7- Deniz ve Kara Avı Ruhsat Teskeresi Gelirleri
- 8- Bursa, Aydın, Menteşe, Konya, Adana, Trabzon, Ankara, Sivas ve Urfa AŞAR'ı
- 9- Anadolu İpek AŞAR'ı

- 10-İzmir, Karesin, Bursa, Karahisar, Saruhan, Menteşe, Denizli Zeytinyağı AŞAR'ı
- 11- İzmir, Bursa, Karahisar, Saruhan, Denizli ve Menteşe Palamut ve Afyon AŞAR'ı
- 12- Karahisar, Kırşehir, Kayseri, Yozgat Hububat AŞAR'ı
- 13- Anadolu AĞNAM'ı

B- VERGİ DIŞI GELİRLER

- 1- Ergani Bakır Madeni Gelirleri
- 2- Bulgaristan'a verilmesi gereken yıllık 100.000 Lira
- 3- Bataklıkların kurutularak satılması gelirleri

E) TÜTÜN REJİSİ

1860'da Tütün Tekeli Kurulmuştur.

Tütünde Okka başına 12 kuruş İç Gümrük (Müruriye Resmi).

1872'de fabrikalarda Bandrol Usulü (Sarfiyat Resmi).

1884'de ilk Sigara Fabrikası kurulur.

1879'da Tütün Tekeli Gelirleri ile Tuz Tekeli 10 yıl süre ile Devletten alacaklı olan **GALATA BANKERLERİNE** bırakılmıştır.

20.12.1881'de Tütün Tekeli Gelirleri de Duyunu Umumiye'ye bırakılır.

22 Mayıs 1882 "MEMALİKİ OSMANİYE DUHANLARI

MÜŞTEREKÜLMENFAA REJİ ŞİRKETİ" [REJİ İDARESİ] 30 YIL İMTİYAZ.

a- Her yıl Duyunu Umumiye İdaresine 750.000 Lira ödeyecek, b- Kardan Duyunu Umumiye İdaresine pay verilmesi.

Reji İdaresinden başkasına tütün satmak yasaklanmıştır. ,

Reji İdaresi KOLCU gücü oluşturur. Res'i İdaresi ülkeye zarar verir.

1912'de imtiyaz sona erdiğinde idare 33 milyon kar ederken Devlet yalnızca

908.206.- Lira elde etmiştir. İtalyan Savaşı sırasında Reji İdaresinde %6 Faizle

Devlet 10 milyon borç alır – **1912.**

1919' DA REJİ İDARESİ DEVLET İÇİNDE DEVLET GÖRÜNÜMÜNDEDİR. SAVAŞ KAÇAKLARI İLE TERHİS OLAN ASKERLER KAÇAKÇILIĞI BİR MESLEK OLARAK SÜRDÜRMEKTEDİRLER. HALK, KAÇAKÇILAR VE REJİ İDARESİNİN KOLCULARI ARASINDA KANLI ÇATIŞMALAR OLMAKTADIR. 20.000 KİŞİ ÖLMÜŞTÜR.

TÜTÜN REJİSİ İDARESİ 1922 MALİ YILINDAN İTİBAREN KATMA BÜTÇE İLE İDARE OLUNACAKTIR. Bu durum 1922 Yılı Birinci Avans Kanununun 4. Maddesi ile düzenlenmiştir.

F) DIŞ BORÇLAR [19.05.1919'da Toplam Dış Borç 303.7 Milyon]

Alacağın %57'si İngiltere, Fransa va İtalya uyrukulu kişilerdedir.

1854'den itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun geleneksel ve başlıca mali politikası, Dış Boçlanmalar olmuştur.

- **İlk defa KIRIM SAVAŞI İLE BORÇLANILMIŞ – 1854 %6'lı.**

Kurtuluş Savaşı kadrosu Devletin geleceğini düşünerek dış borçlanma yoluyla kaynak bulma üzerinde hemen hemen hiç durmamıştır. Anadolu üzerinde gelecekte hiçbir hak iddia edemeyecek biçimde ve karşılıksız olmak şartıyla dış yardım elde etmeye gayret edilmiştir.

- 1- %6 faizli 1854 İstikrazı (Kırım Savaşı) * 5.000.000.- İngiliz Lirası 33 yıl.
- 2- %4 faizli 1855 İstikrazı * 5.000.000.-İngiliz Lirası.
- 3- %6 faizli 1858 İstikrazı * 5.000.000.- İngiliz Lirası 33 yıl.
- 4- %6 faizli 1860 MİRES İstikrazı * 400.000.000.- Frank için 36 yıl.
- 5- %6 faizli 1862 İstikrazı * 200.000.000.- Frank 23 yıl.
- 6- %6 faizli 1863 İstikrazı * 200.000.000.- Frank 23 yıl.
- 7- %6 faizli 1865 İstikrazı * 150.000.000.- Frank 21 yıl.
- 8- I. Tertip Umumi Borçlanma. 1865 * 40.000.000.- Lira – 37 yıl. %5.
- 9- %6 faizli 1869 İstikrazı * 555.555.550.- Frank.
- 10- %3 faizli 1870 İkramiyeli Rumeli Demiryolları İstikrazı.
* 254.430.000.- Frank 105 yıl. 2.936.398.500.- Frank
- 11- %6 faizli 1871 İstikrazı * 5.700.000.- Frank.
- 12- %9 faizli 1872 Hazine Tahvilleri.
- 13- 1873 II. Tertip Umumi Borçlanma * 22.252.400.- Lira.
- 14- %6 faizli 1873 İstikrazı *694.444.500.- Frank.
- 15- 1874 III. Terip Umumi Borçları 1.000.000.000.-Franklık Osmanlı Bankası ile.

*** (15) Borçlanma karşılığı 127.000.000.- lira ele geçmiş, buna karşılık 239.000.000.- lira borçlanılmıştır.**

** 1875 Bütçesi ; Gelir 25 Milyon

Dış Borç Taksidi 13 Milyon + Dalgalı Borçlar 17 Milyon= 30 Milyon
5 Milyon Lira Açık

6 Ekim 1875 de Osmanlı İflasını Açıkladı

20 Aralık 1881 de Muharrem Kararnamesi ile Düyunu Umumiye idaresi kurulur.

Bu yönetim, borçlara karşılık gösterilen Devlet Gelirlerini toplamakla görevlendirilmişti.

- 16 - 1877 Muhafazai Hukuku Osmaniye İstikrazı.
* 5.000.000.- Frank % 5 Faizli
- 17- 1886 Gümrükler İstikrazı. * 4.500.000.- lira
- 18 - 1888 Saydı Mahi (Balık Avı) İstikrazı. * 30.000.000.- MARK
- 19 -1890 Tebdil İstikrazı.
- 20- 1890 Osmaniye İstikrazı. *4.545.000.- Sterlin % 4 , 41yıl
- 21- % 4 Faizli 1891 İstikrazı. 6.316.920.- Sterlin % 4, 60 yıl

- 22 – 1893 Tömbeki İstikrazı * 1.000.000.-lira %4 , 41 yıl
 23 – 1894 Şark Şimendiferleri İstikrazı.* 40.000.000.- Frank % 4 , 64 yıl
 24 – 1894 Mısır Vergisi ile Temin Edilen Osmaniyeye Tahvilleri
 * 8.212.340.- Sterlin % 3.5 , 61 yıl
 25 - %5 Faizli 1896 İstikrazı. 3.272.720.- lira % 5 ,49 yıl
 26 – 1902 Gümrük İstikrazı * 8.600.020.- lira % 4
 27-1903 Bağdat İstikrazı (I. Tertip) * 2.376.000.- lira % 4 , 98 yıl
 28 – 1903 Saydı Mahi (Balık Avı)Muhavvel İstikrazı.
 * 48.960.000.- MARK - % 4 , 55 yıl
 29 – 1903 Duyunu Mebeddeleri Muvahede (Dış Borçların Birleştirilmesi ve
 Değiştirilmesi)
 30- % 4 Faizli 1904 İstikrazı. * 2.750.000.- lira % 4 , 56 yıl
 31- % 4 Faizli 1901 – 1905 İstikrazı
 32 – 1905 Askeri Teçhizat İstikrazı. * 2.640.000.- lira % 4, 56 yıl
 33,34- 1908 Bağdat İstikrazı (I. ve III. Tertip)
 35- % 4 Faizli 1908 İstikrazı * 4.711.124.- lira % 4 , 56 yıl
 36- % 4Faizli 1909 İstikrazı * 7.000.000.- lira % 4 , 41 yıl
 37 – 1910 Soma – Bandırma Demiryolu İstikrazı * 1.712.304.- lira % 4 , 82 yıl
 38- Hüdeyde – Sana Demiryolu İstikrazı * 1.000.000.- lira % 4 , 95 yıl
 39 - % 4 Faizli 1911 Gümrük İstikrazı. * 7.040.000.-lira % 4
 40-- Konya Ovası Sulama İstikrazı. * 818.970 .- lira %5 , 35 yıl
 41 –1913 Doklar İstikrazı.*1.485.000.-lira % 5.5 , 30yıl
 42 – 1914 İstikrazı . * 500.000.000.- Frank % 5 , 48 yıl

**** (42) Borçlanma 402 Milyon Altın Osmanlı Lirası(1 Kağıt Lira 1 Altın Liraya Eşittir). Devletin Eline Geçen 243 Milyon. (% 60.4 Ele Geçendir.)**

	<u>1900 %</u>	<u>% 1914</u>
Fransa	45	49
İngiltere	11	7
Almanya	12	20
Belçika	18	11
Hollanda	4	3
İtalya	1	1
Avusturya-Mac.	2	1
Türkiye(Anadolu)	7	8

BORÇ 153.7 MİLYON

***29 Ekim1914 de Savaşa girildiğinde Osmanlı İmparatorluğu kasasında 92.000 altın lira mevcuttur. Savaşta Almanya'dan alınır.

19 Mayıs 1919 tarihi itibariyle OSMANLININ 303.700.000.- MİLYON OSMANLI LİRASI BORCU VARDIR

Büyük zaferden sonra tam bir siyasi ve mali egemenliğe kavuşan Türkiye, **Lozan Andlaşmasıyla payına düşen dış borçlarını, vadesinden önce ödeme başarısını elde edecektir.**

2. BÖLÜM

ANADOLU BÜTÜNLEŞME HAREKETLERİNİN VE KUVAYİ MİLLİYENİN FİNANSMANI (19.05.1919 – 23.04.1920)

Mustafa Kemal Paşa'nın "Dokuzuncu Ordu Müfettişi ve Padişahın Fahri Yaveri"

- ❖ 25 Mayıs 1919 Havza. / 28 Mayıs 1919 Telgraflar
- ❖ Ege'de Yunana karşı "Müdafaai Hukuk" ve "Reddi İlhak" dernekleri – Kuvayi Milliye adını alan silahlı halk birlikleri
- ❖ 22 Haziran 1919 Amasya Tamimi – İstifa
- ❖ 23 Temmuz 1919 Erzurum Kongresi
- ❖ 4 Eylül 1919 Sivas Kongresi – "Heyeti Temsiliye" Başkanı Mustafa Kemal
- 27 Aralık 1919 ATATÜRK Ankara'da.

II. ANADOLU BÜTÜNLEŞME HAREKETİNİN FİNANSMANI

A- Erzurum Kongresinin Finansmanı. (56 Temsilci) 10.07.1919

- ❖ Yollukları her delegeyi seçen Müdafaai Hukuk ve Reddi İlhak Cemiyeti ödedi. Bu yolluklar Derneklere halkın ödediği Aidatlardan ödenmiştir.
- ❖ Ağırlama masrafları Erzurum Müdafaai Hukuk Cemiyeti
- ❖ Delegeler Okul sınıflarında, Subaylar ve Mustafa Kemal Kolordu Merkezinde, Yurtsever Erzurumluların Konaklarında.
- ❖ Mustafa Kemal'in 800.- Lirası ile Erzurum'a varılır.
- ❖ Emekli Binbaşı Süleyman Bey'den 900.- Lira + 100.- Lira kendi aralarında toplar.
- ❖ 28 Ağustos 1919'da Sivas'a hareket.

B- Sivas Kongresinin Finansmanı (36 Temsilci 19 İlden) 04.09.1919

- ❖ Yolluklar Müdafaai Hukuk ve Reddi İlhak Cemiyetlerinden veya kendi olanakları ile.
- ❖ Sivas Müdafaai Hukuk Cemiyeti üyesi Şekeroğlu İsmail Efendi tarafından Ağırlama yapıldı.
- ❖ Sivas'da parasızlık hat safhadadır. 3 ay kalındı.
- ❖ Rafet Bey 100 Altın Vermişdir.
- ❖ Amerikan Okulundan lastik ve benzin alınır. Okul Müdürise para almak istemez. Para olmadığı için yazılı belge alınır.
- Sivastan – Ankaraya hareketle, Osmanlı Bankasından "**Taviz Senedi**" ile Bitlis Eski Valisi Mazhar Müfid (Kansu) Bey 1.000.- Lira alır. Tüccardan da bir kefil bulunur.
- ❖ 18 Aralık 1919 Sivastan Ayrılış / 27 Aralık 1919 Ankara'ya varış. 15 Mayıs 1919/1920 Sonu.

III. KUVAYİ MİLLİYENİN MALİ KAYNAKLARI

(Kuvayi Milliye = Milli Kuvvetler = Milis.) Yalnızca Halk kuvvetini değil. (Müdafaai Hukuk, Reddi İlhak, Heyeti Milliyeler, Büyük Kuvayi Milliye yalnızca cephelelerde çarpışan halk birlikleri değil, aynı zamanda halkın kendi kendisini yönetmesi ve yönetime el koymasındır.

- ❖ 120 gerçek gönüllüden oluşan **Ödemiş**'in küçük halk kuvvetine "Kuvayi Milliye" adı verilmiştir.

- ❖ 200 kişilik **Alaşehir Kuvayi Milliyesi** kurulur. (2. olarak)
- ❖ Aydın'da **YÖRÜK ALİ EFE Kuvayi Milliyesi** kurulur. (3. olarak)

Bir yıl içersinde 15.000 kişilik Kuvayi Milliye kurulur. Kuvayi Milliye savaşçıları daha sonra Kurtuluş Savaşının düzenli ordusunun nüvesini teşkil etmiştir.

GELİRLERİ

Kuvayi Milliye'nin "**NAKDİ VE AYNİ TEBERRU**" adı ile aldığı para ve mal şeklindeki bağışlar geliri olmuştur.

Nakdi veya Ayni Teberru Miktarını Müdafaa-i Hukuk ve Reddi İlhak Cemiyetleri belirleyip toplamaktadır.

Kuvayi Milliye'nin Yunanlılarla ilk çarpışması 30 Mayıs 1919 Bayındır – Ödemiş yolu üzerindeki Hacı İlyas Tepelerinde olmuştur ve ilk şehitler o gün verilmiştir.

IV. KUVAYİ MİLLİYE'DE MALİ DÜZEN KURMA ÇABALARI

A- BALIKESİR KONGRESİ (26-30 Temmuz 1919)

Kongre Başkanı Hacim Muhittin Bey ve Maliye Müfettişleri Muvaffak, İhsan ve Muhtar Beyler. (30 Maddelik Bildiri.)

- ❖ Düzenli örgütle Yunanlıları Anadolu'dan kovmaya karardır.
- ❖ **İlçelerde Teşkilat-ı, Maliye ve Levazım Kurulları**
- ❖ Amaca varmak için bütün mücadeleyi birleştirmek ve izlemek üzere bir MERKEZ KURULU kurulmuş ve görevlendirilmiştir.
- ❖ HAREKET-İ MİLLİYE REDD-İ İLHAK HEYETİ adıyla mühürler yapılarak ilgili yerlere gönderilmesini Merkez Kurulu yapar.

Merkez ve İlçelerin **Genel Giderlere Katılma Payları** belirlenmiştir.

İlçelerin genel giderlere katılma oranlarına göre sağlamaları gereken para miktarı "**Nakdi Teberru**" (**Para Bağışı**) şeklinde halktan toplanmaktadır.

B- NAZİLLİ KONGRESİNİN MALİ KARARLARI (08 Ağustos 1919)

Bir halk ordusu için gerekli hukuki ve idari düzen kurulmaya çalışılmıştır. Günümüz vergilendirme tekniğine uygun. Heyeti Milliye – Takdir Komisyonu

- ❖ "**HEYETİ MİLLİYE**" ÖRGÜTÜ KURULUR.
- ❖ Halktan Ayni veya Nakdi Teberru toplanacaktır.

Bağış miktarları "**İhtiyar Heyetleri**" ve "**Bilirkişiler**" ce bilgi verilmek suretiyle Heyeti Milliyecilere takdir ve tahsil olunacaktır.

- ❖ Kongre, bir **halk ihtilal konseyi** özellikleri taşımaktadır.
- ❖ Aşar Ambarında bulunan buğdayın Heyeti Milliyeler emrine verilmesi istenmektedir.

İhtiyacından fazla gelir elde eden **HEYETİ MİLLİYELER** bunu geliri az olan yerlere göndereceklerdir.

C- ALAŞEHİR KONGRESİNİN MALİ KARARLARI (16.25 Ağustos 1919)

- ❖ Kongre Başkan Hacim Muhittin Beyefendidir.
- ❖ Balıkesir Kongresi kararlarını aynen benimsemiştir.
- ❖ Daha ayrıntılı çalışmalar yapıldığı bir kongredir.
- ❖ Kongre bir **halk ihtilali ruhu** taşımaktadır ve halka dayanan bir örgütlenmeye değer verildiği anlaşılmaktadır.
- ❖ Üç Takım = Bir Bölük, Üç Bölük = Bir Tabur, Üç Tabur = Bir Alay [Alaylar Kurulması Esası]
- ❖ Komutanların halk tarafından seçilmesi Kuvayi Milliye'nin bir halk ordusu özelliğini taşımasına yeterli sayılabilir.

“Kuvayi Milliye Menzil Müfettişliği” kurar.

“Kuvayi Milliye Menzil Müfettişliği Vezaifi Hakkında Talimatname”

BALIKESİR, NAZİLLİ, ALAŞEHİR HEYETİ MERKEZİYELER = İta Amiri

Menzil Heyetleri ve Müfettişleri = Tahakkuk Memurları

Alaşehir Kongresi, Bandırmadan Aydın'a kadar uzanan bölgedeki Kuvayi Milliye'yi düzene sokacak kararlar alınmıştır.

HASILAT-I MİLLİYE TALİMATNAMESİ

- 1) Merkez Alaşehir olmak üzere Salihli, Kula, Eşme, Demirci, Uşak, Ödemiş ilçeleri bir bölge sayılmıştır.
- 2) Her ilçede **“HAREKET-İ MİLLİYE REDD-İ İLHAK HEYETİ”** adıyla birer kurul, bu kurullara bağlı,
ESAS KURUL
MALİYE KURULU
LEVAZIM KURULU adlarında üç şube, her şube 4 kişi.
- 3) Alaşehir'de ALAŞEHİR ESAS KURULU ile ilçelerden gelen üyelerden **“BÖLGE MERKEZ KURULU”**
- 4) Her ilçe MALİYE KURULLARININ GÖREVLERİ
a- Milli Mücedelenin devamı için ilçelerine ayrılan paraların dağıtımını ve ve tahsilini sağlamak,
b- Mücadele için harcanması gerekli görülen paraların Levazım Kuruluna verilmesi,
c- Harcamalardan artakalın paraları bölge merkezindeki Maliye Kuruluna tutanak karşılığında teslim etmek.
- 5) Her ilçe Levazım KURULLARININ Görevleri

Kuvayi Milliye'nin ihtiyaçlarının Alım Tarzı
Menzil Müfettişliği bulundurmak

KONGRE KARARLARINA YARDIMCI MALİYECİLER

- * Maliye Müfettişi Ahmet Muvaffak MENEMENCİOĞLU Balıkesir
(12 Ocak 1920'de Saruhan Mebusu olarak İstanbul'da açılan Meclis-I Mebusan'a gider)
* Maliye Müfettişi Ahmet İhsan KORAL Balıkesir * Maliye Müfettişi
Ahmet MUHTAR Alaşehir

Kuvayi Milliye Gelişiyor. Egenin Dışına Doğru.

- Gebze, Şile, Kartal, Beykoz.
- Koaceli, Adapazarı, Bilecik.

* **GÜNEYDE KUVAYİ MİLLİYE** [İşgal Bölgesi İçinde Kurulur]

Adana (Dört Yol) – 1918

Cepheleri tutan birlikleri ayakta tutabilmek için zaman zaman olağanüstü yollara başvurulmuştur. AŞAR AMBARLARINDA bulunan ve halkın Osmanlı Hükümetine vergi olarak verdiği tahıl ürünlerine ve banka olan yerlerde bazı bankaların paralarına el konulmuştur.

Bu sırada öncelikle **Balıkesir, Akhisar, Alaşehir, Nazilli, Isparta, Burdur, Aydın'da** başlayan ve zamanla bütün EGE Bölgesi'ne yayılan **yeni bir vergilendirmeye** gidilmiş, şehirlere dışarıdan gelen mallara **OKTRUVA RESMİ** konulmuştur. (Sf. 240 BAK)

D- İZMİR KUZEY BÖLGESİ KUVAYİ MİLLİYE GENEL KURULU

İkinci Balıkesir Kongresi /22 Mart 1920 Özellikle gelir sağlayıcı **yeni kararlar** almıştır.

KUVAYİ MİLLİYENİN GELİR KAYNAKLARI

- AYNİ TEBERRULAR
- NAKDİ TEBERRULAR
- VASITALI VERGİLERDE DAHİL EDİLMİŞTİR
 - * OKTRUVA RESMİ
 - * MEZBAHA VE PAZAR RESİMLERİ
 - * BELEDİYE GELİR FAZLASININ YARISI.
- AŞAR'A EL KONULMASI
- Osmanlı Bankası ve Ziraat Bankası Gelirleri

3. BÖLÜM

23 NİSAN 1920 – 12 NİSAN 1921 B.M.M AÇILIŞINDAN – II. İNÖNÜ MUHAREBESİ

- HEYETİ TEMSİLİYEDEN / MECLİSİN KURULUŞUNA – Olağanüstü yetkilere sahip bir meclis.
- KUVVAYİ MİLLİYE 40-45 BİN KİŞİLİK DÜZENLİ ORDU BİRLİKLERİ İLE CEPHELERİ TUTMAĞA VE İÇ İSYANLARI BASTIRMAĞA ÇALIŞIYORDU.
- 22 Haziran 1920 Yunan Taaruzunun Başlangıcı
9. ağustos 1920'de Uşak işgal edildi.

* İç İsyancılar Bastırıldı, * 28 Eylül 1920 Sarıkamış ve ve Kars ermenilerden kurtuldu.
[KUVVAYİ SEYYARE – Çerkez Ethem önemli rol oynamıştır]

* Yunan ilerleyişi durduruldu. Ardından

* Düzenli ordu mevcudunun artırılması ve Kuvayi Milliye birliklerinin düzenli orduya katılma çabalarına girişildi.

* Bir biri ardından gelir artırıcı kanunlar çıkarıldı.

Anadolu'da Kurtuluş Savaşı koşullarına uygun bir halk yönetimi; bir **Savaş Meclisi** özellikleri taşıyan Büyük Millet Meclisinde ifadesini bulacaktır.

- Büyük Millet Meclisi Hükümeti * Meclisin kendi Hükümettir.
- Büyük Millet Meclisi Ordusu
- Vatana ihanet suçuna karşı kendi içinde Mahkemeler Kurar.

* Kuvvetler Ayrılığı yerine **KUVVETLER BİRLİĞİ**

Mustafa Kemal Bu Mecliste

Meclis Başkanı

Bakanlar Kurulu

Başkanı Başkomutan

Devlet Başkanı

Sakarya Savaşında Üç Ay Meclis Bütün Yetkilerini Devreder

ANKARA'NIN MADDİ OLANAKLARI

Kurtuluş Savaşı döneminde Fransızlar Ankara'ya “**Küçük Verdün**” adını takmışlardır. Milletvekilleri tahta sıralar üzerinde uyuyorlar

- Şehirde otel, lokanta yok – İlk Hürriyet Oteli Yapılmış-
- Milletvekilleri Öğretmen Okulunda kalıyorlar
- Milletvekili Aylığı 100 Lira.
20 Lira Orduya Sigara
Parası 25 Lira Ev Kirası
55 Lira Diğer Tüm Masraflar için.
- Bakanlıklar birer oda
Tüm Vergilerin Duyunu Umumiye İdaresine bırakıldığını daha önce söylemiştik.

I. MECLİSİN ÇIKARDIĞI İLK MALİ KANUNLAR

Genel olarak geniş halk kitlelerini ilgilendirmeyen **tüketim ve Gümrük Vergilerine** yapılan zamlarla gelirlerin artırılmasına çalışılmıştır.

23 Eylül 1920 günü geniş halk kitlelerinin Tüketimi ile ilgili **Tuz Resmi Kanunu** çıkarılmıştır.

12 Nisan 1921'e kadar 109 Kanun çıkarılmıştır.

Bunun 56Adeti Mali Kanunlardır
27Adeti Askeri Tedbirler, Yardımlar
16Adeti İdari Tedbirler
10Adeti Ekonomiye

56 Mali Kanununun

30 Adeti Gelir Kanunu
26 Adeti Gider Kanunudur

1.)Meclisin İlk Kanunu Vergi Kanunudur.

İlk Vergi Kanunu "AĞNAM RESMİNİN ESKİDEN OLDUĞU GİBİ DÖRT KAT OLARAK ALINMASINA KARAR VERİLDİ"

Büyük Millet Meclisi ya yürürlükteki vergilere çeşitli zamlar yapmış veya yeni vergi kanunları çıkarmıştır.

2.) Meclisin 2 Numaralı Kanunu Hıyaneti Vataniye Kanunudur.

Büyük Millet Meclisinin açılışından önce İstanbul'un işgali üzerine Anadolu'nun Mali Kaynaklarına "**Heyeti Temsiliye**" adına **Mustafa Kemal imzasıyla çıkarılan tamimle el konuldu.**

Anadolu'daki Osmanlı Bankaları, Duyunu Umumiye ve Reji idareleri gelirlerine el konularak, İstanbul'a para ve değerli maden göndermeleri önlenmiştir.

* Meclis doğrudan doğruya gelirlere el koymamış, örgütü dağıtmamış, dış borçları red etmiştir.

Meclisin ilk Maliye Bakanı Hakkı Behiç Bey, DÜYUNU UMUMİYE İDARESİNİN ANKARA MÜMESSELİ ALİ CEVAT BEYİ MAKAMINA DAVET EDEREK; "**Biz Harp halindeyiz. Vergileri toplayın bize verin. Ancak masrafınızı alın. Sulh olunca hesaplarız**" der. Bu teklif Duyunu Umumiye idaresinin de işine gelmiş, temsil ettikleri yabancı alacaklarının savaştan sonra ödenmesini garantilenmiştir. Böylece 8000 Memurunda işine devam etmiştir.

Tütün Rejisi İdaresi Gelirlerine El Konulmuş ve Anadoludaki bütün Devlet Gelirleri Ankara'nın Eline geçmiştir.

Ankara Anadolu'da satılan DAMGA PULLARININ PARASI DA İSTANBUL'a Gönderilmeyip Bütçeye ilave ediliyor.

Kuvayi Milliye "Ayni ve Nakdi Teberru" toplanmasına devam ediyordu.

28 Haziran 1920 Tarih ve 46 Sayılı Kararname ile Anadolu'dan Dışarıya Altın Çıkarılmasını yasaklanır Terkelerden çıkım Altın ve Gümüşler Ziraat Bankasına Teslim Edilecektir. (saklanacaktır)

Hükümet önce 26 Temmuz 1926 Tarih ve 96 sayılı Kararla Transit Adı altında Gelen Malları Gümrüğe Tabi Tutar ve 28 Temmuz 1920 Tarih ve 8 Sayılı Kanunla Gümrük Vergisine **5 Misli Zam** Yapıldı.

02 Ağustos 1920 Tarih ve 10 Sayılı Kanunla Gümrük Depolarına konulan mallardan alınan Ardiye Resmi (Depo Vergisi) 10 Misli artırılmıştır.

15 Ağustos 1920 Tarih ve 11 Sayılı Kanunla Zonguldak Kömürünün ihracında Gümrük Vergisi dışında Ton Başına Yıkanmış Kömürde 3 Lira, Yıkanmamış Kömürde 2 Lira İhracat Resmi (İhracat Vergisi) alınmasına karar verilir.

25 Temmuz 1920'de 85 sayılı Kararla savaşa Tahribat gören emlakın mevcut değerinin yarısına kadar azalması halinde bina ve arazi vergilerinin 1920'de tahsil edilmemesine karar verilmiştir.

20 Eylül 1920'de 23 Sayılı İHRACAT RÜSUMU KANUNU ile ihracatta Değer üzerinden Alınan Vergi Kaldırılarak **Malın KİLOSU** veya **ADEDİ** üzerinden alınan yeni bir İhracat Vergisi yürürlüğe konulmuştur. Eğer mal cetvellerde yoksa **% 3** Vergi Alınacak.

21 EYLÜL 1920'de 24 SAYILI **TEMETTÜ KANUNU** ile Çeşitli gelir vergileri, gelirin çeşidine göre **5** ve **10** misli zam yapılmış, ayrıca daha önce vergiden muaf olan şehir ve kasabalar dışındaki sınai müesseseler, köylerde bulunsalar dahi, vergi kapsamı içine alınmıştır.

Geniş Halk Kitleleri ve Köylüleri Vergi Yükü Altına Sokmamaya Çalışılmıştır.

ii. İLK BÜTÇE ÇALIŞMALARI

A- Karşılanması Zorunlu Giderler

B- Tasarruf Tedbirleri

- ❖ Milletvekilleri Aylıklarından 10 lira kesilmesi,
- ❖ Devlet Memurları ve Milletvekillerinin Harcırahlarından % 40 kesinti, (Yapılan Yolluklardan)
- ❖ Alınacak Yolluklardan % 30 Bağış kesintisi
- ❖ Soba yakılmasında ve Petrol Lambası kullanılmasında tasarruf.
- ❖ Telgrafların mümkün olduğunca kısa çekilmesi.
- ❖ 14 Eylül 1920 / 22 Sayılı K. Men-i Müskirat Kanunu Alkollü İçkilerin Yapım, İthal ve Kullanımının Yasaklanması. [Üç Aydan Bir Yıla Hapis]
- ❖ 25 Kasım 1920 / 55 Sayılı Kanunda **Düğünlerde Men-i İsrifat Kanunu** Düğünlerde Gösterişli Tüketimin önüne geçmek için; Çeyiz Teşhiri, erkek tarafının iki kattan fazla elbise yaptırması, bir günden fazla çalgı, ziyafet, çengi, çevre merasimi, ağırlık ve hediye yasak.[Bir Aydan – Altı Aya Hapis] Sünnet düğününün masraflı yapılması yasak.

C- Yeni Personel Giderleri

D- Geçici Bütçe Kanunları

01 Mayıs 1920 – 31 Ekim 1920 **6 Aylık Geçici Bütçe**

Bu Bütçe Kanunu 11 Eylül 1920 / 20 sayılı Kanun (4 Madde)

E- Bütçe Avansları [Anadolu ve Bağdat Demiryollarının El Konulmuştur.

F- Ek Ödenekler (Dış İşler için.)

III- GELİR ARTIRICI VERGİ KANUNLARI

23 Eylül – 30 Eylül 1920 günleri arasında 6 adet Vergi Kanunu Çıkarılmıştır. (26, 29, 30, 31, 32, 33)

- ❖ Tüzün kilosu başına alınan vergi 3 kuruşa çıkarılmıştır.
- ❖ Makta alınan Damga Vergisi 3 Kat, Nispi Alınan Damga Vergisi Artar.
- ❖ Sigara Kağıdı Tüketim Vergisi (50 Yapraklık) 10 paradan 20 paraya
- ❖ Kibritin kutusundan alınan Tüketim Vergisi 5 paradan 10 paraya.
- ❖ Oyun Kağıtlarından alınan Tüketim Vergisi 5 kuruştan 25 kuruşa
- ❖ Yıllık Bilardo Masası Vergisi 500 kuruş
- ❖ Satranç Tulumlarının Tanesi için Yıllık 300 kuruş

İltizam Usulü nedeniyle Aşar İhale Bedellerinden Borçlu Mültezimlerin Borçlarını ödemeleri (1919'dan) şartıyla, gecikme faiz borçlarının affına ilişkin bir **AF KANUNU** çıkarılmıştır.

- ❖ Harp Kazançları Vergisi yeniden kabul edilir. Yıllık getirisi 200.000 lira. 25 Ekim 1920 / 43 sa. Ka.
- ❖ Bina, Arazi ve Gelir Vergi Mükelleflerinin Vergi Karnelerinin fiyatları artırılır. 9 Kasım 1920/48 Sayılı Kanun.
- ❖ Hayvanlar Vergisine bir misli zam yapıldı. 27 Kasım 1920 / 58 Sa. Ka. 1920 Yılı için **getirisi** 6.000.000.- lira
- ❖ Yol Vergisi Kanunu 21 Şubat 1921 / 102 Sayılı Kanun bu vergiyi ödeyemeyen üç gün bedenen çalışacaklardır.

IV. DÜZENLİ ORDUNUN KURULUS HAZIRLIKLARI

34.181 Silahlı İnsan (Anadolu'ya miras kalan)

10-15 Bin Kuvayi milliye

40-45 Bin Silahlı İnsan vardır.

Oysa işgal kuvvetleri yaklaşık 200.000 kişilik ordu.

Yunan ordusuna sadece 100.000 kişi

SAVAŞ EKONOMİSİNE GEÇİŞ

- ❖ İhracat kayıtsız şartsız serbest bırakıldı.
- ❖ Ulaştırma hizmetleri ve süvari birlikleri için yararlı bütün hayvanların ihracatı kararname ile yasaklandı.
- ❖ Tıbbi amaçlar dışında bütün alkollü malzeme ve içkilerin ithali yasaklandı.
- ❖ Linyit kömürü ihracatı teşvik edildi.
“LİNYİT KÖMÜRÜ İHRACI HAKKINDA KANUN”

- ❖ İstanbul'dan Anadolu'ya geniş çapta silah ve cephane kaçırarak bit örgüt kuruldu. “**MÜDAFAAİ MİLLİYE İSTİHBARAT GRUBU**”
- ❖ İMALAT-I HARBİYE'nin faaliyetleri eski kalan toplara kama dökme işini yaptılar. (ilk olarak)
- ❖ Dokunmuş kumaş ithali sorun oluyor.

V. KUVAYİ MİLLİYE'YE MALİ DÜZEN SAĞLAMA ÇABALARI

- ❖ 20 Eylül 1920 / İhracat edilen malların kg-adet üzerinden vergi alınacağına ilişkin 23 sayılı Kanun
- ❖ İhracat Vergisi ve OKTRUVA Resmi
- ❖ 8 Mayıs 1920 / 338 Sayılı Kararname ile “Ayni ve Nakdi Teberru” toplanmasını yasaklayan kararname çıkarılmıştır. Hükümet tarafından özel izin verilmedikçe bu paralar (yardımlar) toplanamayacaktır.

TOPYEKÜN SAVAŞ Teorisi temel olmuştur. Savaş, yalnızca vergi mükelleflerinin ödedikleri vergiler ve diğer devlet gelirleri ile yürütülmemiştir.

Kuvayi Milliye'nin Finansmanının da I. Aşama 19 Mayıs 1919 / 23 Nisan 1920

İİ. AŞAMA; Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra, 08 Mayıs 1920'de Ayni ve Nakdi (Vergi) Teberru toplanması yasaklanmıştır.

A-) I. İNÖNÜ MUHAREBESİ (6-13 Ocak 1921)

	<u>TÜRK</u>	<u>YUNAN</u>
Subay	417	472
Er	8500	15816
Tüfek	6000 (30108)	12500 – (41.150)
Hafif Makinalı	18 (55)	270 – (3134)
Ağır Makinalı	47 (325)	80 – (720)
Top.	28 (102)	72 – (220)
KILIÇ	(4435)	(2000)

* Parantez içindeki rakamlar II. İnönü Muharebesine aittir.

Beş, on sandık cephane yola çıkarılırken M.S.B. Fevzi Paşa Batı Cephesi Komutanlığına şöyle bir telgraf çıkar. “Size bir tren cephane gönderdim. Elinize varıncayakadar muhavemet imkanını temin ediniz.”

B-) II. İNÖNÜ MUHAREBESİ (23 Mart – 12 Nisan 1921)

VI. İLK BÜTÇE (1920 Yılı Bütçe 28.02.1921)

- ❖ Aslında bir kesin hesap bütçesidir.
 - ❖ 25 Maddedir.

GİDERLER (A)	: 63.018.358.- Lira	
GELİRLER (B)	: <u>51.388.626.- Lira</u>	
AÇIK	: 11.629.732.- Lira	Osmanlı Bankasından Geçici Avans ile)
- Savaş yılları boyunca bir bütçe hazırlama olanağı bulunamayacak harcamalar avans kanunlarına göre yapılacak, gelirler mevcut kanunlarına göre toplanacaktır.

A) Gider Bütçesi

1920 yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde, genel bütçeye dahil bütün dairelerin bütçe giderleri toplu olarak gösterilmiştir. (A) İşaretli cetveli, dairelerin sıralanışına ve o günkü adlarına sadık kalarak aynen sunuyoruz.

<u>(A) Cetveli</u>	<u>Lira</u>
Zatı Hazreti Padişahi ve Hanedanı Saltanat	551.012
Divanı Muhasebat (Sayıştay)	26.696
Maliye Vekaleti (Maliye Bakanlığı)	6.413.629
Müdafai Milliyeye Vekaleti (Milli Savunma Bakanlığı)	27.576.039
İmalatı Harbiye (Savaş gereçleri yapımı)	752.969
Bahriye (Deniz Kuvvetleri)	289.548
Nafia Vekaleti (Bayındırlık Bakanlığı)	620.396
Maarif Vekaleti (Milli Eğitim Bakanlığı)	577.061
Hariciye Vekaleti (Dışişleri Bakanlığı)	303.748
Adliye Vekaleti (Adalet Bakanlığı)	2.759.274
Posta ve Telgraf	1.427.898
Şer'iyeye Vekaleti (Diyanet İşleri)	522.062
Sihhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaleti (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı)	613.141
Dahiliye Vekaleti (İçişleri Bakanlığı)	2.731.023
İktisat Vekaleti (Ekonomi Bakanlığı)	1.264.921
Rüsumat (Gümrük İdaresi)	356.160
Düyunu Umumiye	7.680.696
Emniyeti Umumiye (Emniyet Genel Müdürlüğü)	1.354.688
Şurayı Devlet (Danıştay)	—
Defteri Hakani	403.311
Jandarma (Jandarma Genel Komutanlığı)	4.858.976
Riyaset (Büyük Millet Meclisi Başkanlığı)	18.375
Meclis Bütçesi (Büyük Millet Meclisi)	953.996
Matbuat ve İstihbarat (Basın ve Haberalma Genel Müdürlüğü)	88.000
Aşair ve Muhacirin (Kabileler ve Göçmenler)	874.735
Toplam	63.018.354

DAİRELER İTİBARIYLA GİDERLERİN BÜTÇEYE ORANI

<u>Dairesi</u>	<u>Lira</u>	<u>Giderler Toplamına Oranı</u>
Milli Savunma Bakanlığı	27.576.039	% 43,7
Düyunu Umumiye	7.680.696	% 12,1
Maliye Bakanlığı	6.413.629	% 10,1
Jandarma Genel Komutanlığı	4.858.976	% 7,7
Adalet Bakanlığı	2.759.274	% 4,3
İçişleri Bakanlığı	2.731.023	% 4,3
Posta ve Telgraf	1.427.898	% 2,2
Emniyet Genel Müdürlüğü	1.354.688	% 2,1
Ekonomi Bakanlığı	1.264.921	% 2,0
B.Millet Meclisi	953.996	% 1,5
Kabileler ve göçmenler	874.735	% 1,5
Savaş gereçleri yapımı	752.969	% 1,1
Toplam		% 92,6

B) GELİR BÜTÇESİ 'B' CETVELİ

I. Bölüm 1920 yılı gelir tahminlerini göstermektedir.

<u>Fasıl</u>	<u>Gelir Çeşidi</u>	<u>Lira</u>
	1. Bölüm – Vasitasız Vergiler	
1	Bina ve arazi vergileri	2.540.689
2	Gelir Vergisi	2.083.756
3	Savaş Vergisi	200.000
7	Hayvanlar Vergisi (ağnam)	5.783.586
8	Aşar	13.641.079
9	Bağışlardan alınan paylar	1.860.146
10	Özel ormanlar hasılatı	30.000
11	Madenlerden alınan vergi	375.000
12	Vergi tezkereleri	75.000
	I.Bölüm Toplamı :	26.589.256

II. Bölüm – Damga Vergisi, Harçlar, Kaydiye Cezaları

13	Damga Vergisi	272.137
14	Hazine Pulları	175.000
15	Harçlar	237.055
17	Kayıt Ücretleri	241.265
18	Para cezaları	43.437
	II. Bölüm Toplamı :	968.894

III. Bölüm – Vasıtalı Vergiler

20	Tömbeki vergileri	48
21	Gümrük vergileri	10.361.221
23	Deniz vergileri (349)	4.000
24	Sağlık vergileri (350)	5.000
25	Deniz ve kara avcılığı vergileri	68.626
	III. Bölüm toplamı :	10.438.835

IV. Bölüm – Tekel Gelirleri

26	Tuz	3.500.000
27	Tütün	808.095
31	Posta, Telgraf, Telefon	475.149
	IV. Bölüm Toplamı :	4.783.244

V. Bölüm – Kuruluş Geliri

32	Okullar, sınai ve zırai kuruluşlar hasılatı	45.000
34	Sağlık Müdürlüğü hasılatı	100
35	Kinin (Sıtmaya karşı ilaç) satışlarından	50.000
38	Maden İşletmeleri hasılatı	15.386
	V. Bölüm Toplamı :	110.486

VI. Bölüm – Devlet Malları Hasılatı

40	Emlakı miriye hasılatı (351)	666.000
41	Miri ormanlar hasılatı (352)	908.200
42	Furuht olunan eşya bedeli (353)	400.000
43	Konya ovası sulama tesisleri geliri	12.000
43/A	Ankara – Sivas demiryolu işletme geliri	29.450
IV.Bölüm Toplamı		2.015.650

VIII. Bölüm – Çeşitli Gelirler

46	Hazine işlemlerinden doğanlar	506.443
48	Çeşitli gelirler	400.000
49	Emekli kesenekleri	702.000
51	Özel İdarelerden gelen gelirler	150.000
VIII.Bölüm Toplamı		1.758.443

53	Tavizat karşılığı geri alınanlar (354)	35.000
IX. Bölüm Toplamı		35.000

X. Bölüm – Tüketim Vergileri

56	Sigara kağıdı tüketimvergisi	100.000
57/A	Oyun kağıdı tüketim vergisi	5.000
57/B	Bilardo, dama, tavla vs. Vergisi	5.000
58	Kibrit ve kav tüketim vergisi	30.000
X. Bölüm Toplamı		140.000
Gelirler Genel Toplamı		46.839.868

Savaş yılları boyunca yeni bir bütçe hazırlama olanağı bulunamayacak; harcamalar avans kanunlarına göre yapılacak, gelirler mevcut gelir kanunlarına göre toplanacaktır. Yukarıya aynen almış olduğumuz (B) cetvelinin yapısını, ilerideki yıllara da ışık tutması bakımından, ayrıntılı olarak incelemekte yarar bulmaktayız.

Aşağıdaki tablo, gelir bütçesi bölümlerinin gelirler toplamı içindeki ağırlığı hakkında bilgi verebilmek amacıyla düzenlenmiştir.

Gelir Bölümleri	Lira	Devlet Gelirleri İçindeki Pay
Vasitasız Vergiler	26. 589.256	% 56
Damga V., harçlar, para cezaları	968.894	% 2
Vasitalı Vergiler	10.438.895	% 22
Tekel gelirleri	4.738.244	% 10
Kuruluşlar gelirleri	110.486	% 1'den az
Devlet malları hasılatı	2.015.650	% 4
Çeşitli gelirler	1.758.443	% 3
Geri almalar	35.000	% 1'den az
Tüketim vergileri	140.000	% 1'den az

Tablo, bütçe gelirleri içinde en büyük ağırlığın vasitasız vergilerde toplandığını göstermektedir. Onu sırasıyla vasitalı vergiler, tekel gelirleri ve devlet malları hasılatı izlemektedir. Özellikle vasitalı-vasitasız vergiler ayrımının günümüz bütçelerindeki vasitalı-vasitasız ayrımından biraz farklı oluşu, hatalı yargılara varılması yol açabilecektir. Bunu önlemek için, vergi ve gelir çeşitleri nazara alınarak hazırlanan tablo aşağıda sunulmuştur.

<u>Gelir Çeşidi</u>	<u>Tutarı</u>	<u>Devlet Gelirleri İçindeki Payı</u>
Aşar	13.641.079	% 29
Gümrük Vergisi	10.361.221	% 22
Hayvanlar Vergisi	5.783.586	% 12
Tuz Tekeli	3.500.000	% 8
Bina ve arazi Vergileri	2.540.689	% 5
Gelir Vergisi	2.083.756	% 4

Yukarıdaki tablo, aşar ve hayvanlar vergisi gibi doğrudan doğruya tarıma dayalı vergilerin, bütçe gelirlerinin % 41'ini meydana getirdiğini göstermektedir. Anadolu'nun ihracat mallarının, önemsiz sayılabilecek maden ihracaatı bir yana bırakılırsa, tamamen tarım ürünlerinden ibaret olduğu gözönüne alındığında, tarıma dayalı vergilerin genel gelirler içindeki oranı %63'e yükselmektedir. Bunların yanısıra, bir tarım ürünü olan tütüne ilişkin tekel gelirleri, tarıma elverişli topraklar ile yakından ilgili vergiler de hesaba katılınca, devlet gelirlerinin % 70'ine yakın kısmının tarıma dayalı vergilerden oluştuğu dikkati çekmektedir. Anadolu nüfusunun çok büyük çoğunluğunun tarım sektöründe çalıştığı hatırlanırsa, tarıma dayalı vergilerin ağırlık taşımalarını normal karşılamak gerekmektedir.

Tarım dışı devlet gelirlerinden geniş halk kitlelerini en çok ilgilendireni, hiç kuşkusuz, tuz tekelinden elde edilen gelir olmaktadır. Yalnızca yemeklere tat vermek için kullanılan (o günlerde tuzun sanayide kullanılması söz konusu değildir) ve fert başına günlük tüketimi üç beş gramı geçmeyen tuzdan, devletin tüm gelirlerinin % 8'i oranında 3.500.000 milyon lira gelir elde etmesinin nedeni; tuzun geniş bir halk kitlesini ilgilendiren zaruri ihtiyaç maddesi olmasıdır. Yerine başka bir tüketim maddesi koyulamadığından, vergiden kaçınma veya vergiye karşı direniş de söz konusu değildir. Zaten tuzun satış fiyatı vergiden kaçınmayı veya vergiye karşı direniş gerektirmeyecek kadar düşüktür. 23 Eylül 1920 günü tuzun satış fiyatına zam yapılmış tuz ocaklarında tuzun kilosunun 3 kuruştan satılması kararlaştırılmıştır.

4. BÖLÜM

12 NİSAN 1921 - 13 EYLÜL 1921

II. İNÖNÜDEN - SAKARYA'YA

Sakarya Meydan Muharebesi 22 gün, 22 gece devam eden bir kanlı çarpışma, iki milletin daha geç tükenmek için giriştikleri çetin ve uzun bir sınavdır.

- ❖ 10 Temmuz 1921 Yunan Taarruzu Başlar.
- ❖ 5 Ağustos 1921 B. Millet Meclisi yetkililerini 3 AY süreyle Mustafa Kemal Paşaya devretti.
23 Ağustos / 13 Eylül 1921 100 kilometrelik cephe savaşı

I. GELİR ARTICI KANUN VE KARARNAMELER

1. Demiryolları hat ücret tarifesi altı kat artırıldı. 25.04.1921
2. İhracat Vergisi oranı % 50 azaltılarak hasılatların aktarılması için 17,04,1921 tarihli Kararname çıkarıldı.
3. İthalattan alınan vergiler 1920'de 5 kat artırılmıştı. 07.05.1921'de çıkarılan kanunla / 122 – bazı malların ithali yasaklanmış diğer kısmına yeniden 3 kat artırılmıştır.
4. 30.05.1921 / 127 Sa. Ka. İle Posta ve Telgraf ücretleri artırıldı.
5. 26.06.1921 / 957 Sa. Kararname ile Tütün Depolarının Depolama ücretleri artırılmıştır.
6. 16.07.1921 / 138 Sa. Ka. “Garp Cephesi Bilfiil Harekatı Askeriye Sahası Olan Mevakia Münhasır Olmak Üzere Aşaren Sureti Cibayetine Dair Kanun”
7. Askerlik Muafiyeti Vergisi Kanunu
21 Temmuz 1921 / 139 Sa. Ka. 1. Derece 1000.- Lira
1921 Mali Yılından itibaren 2. Derece 600.- Lira
3. Derece 300.- Lira
8. 11 Ağustos 1921 / 145 Sa. Ka. Kars, Ardahan ve Artvin illeri ile İğdır ve Sürmeli ilçelerinde **Bina, Arazi ve Aşar** vergileri yerine sayılmak üzere Rus Yönetimi zamanında uygulanan “**MAKTU VERGİ**” tahsil edilecektir.
9. Haziran 1921'de Bütün silahlı kuvvetlerin yiyecek maddeleri satın almalarını düzenleyen bir talimatname Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğü konulmuştur.
Veresiye Alış yok.
10. 07.07.1921 / 132 Sa. Ka. “**ASKERİ BİRLİKLERDEN ASKERİ ELBİSE VE TEÇHİZAT İLE FİRAR EDENLERİ MÜKELLEFIYETİ HAKKINDA KANUN.**”
11. (**Firariler Hakkında Kanun**) 11 Eylül 1920 / 21 Sa. Ka. İstiklal Mahkemeleri Kurularak geniş yetkilerle donatılıyordu.

II. OLAĞANÜSTÜ DURUM VE OLAĞANÜSTÜ TEDBİRLER

SAKARYA, Türk Milletinin son kuruşuna, elindeki son çift çorabına, dükkanındaki son çivisine kafar zorlanmasıyla kazanılan zafer, aslında cephe gerisindekilerin alın terinin cephedekilerin kanına karışmasıyla sağlanmıştır.

	<u>I. ve II. İNÖNÜ</u>	<u>SUBAY</u>	<u>ESKİŞEHİR/KÜTAHYA</u>	<u>SUBAY</u>
ŞEHİT	1588	(99)	1522	(121)
YARALI	2633	(200)	4714	(267)

4 Ağustos 1921 **BAŞKUMANDAN ATATÜRK** (144 Sayılı Kanun) 3 AY SÜRE İLE Daha sonra büyük zafere kadar BAŞKUMANDANLIK DÖRT KEZ UZATILYOR.

III. TEKALİFİ MİLLİYE EMİRLERİ (07, 08 AĞUSTOS / 1921)

“ULUSAL YÜKÜMLÜLÜK EMİRLERİ” 10 EMİR

Bu emirlerin kapsamına bakıldığında, Mustafa Kemal Paşa'ya kanun gücünde emirler verme yetkisi ile Başkomutanlık Kanunu (04 Ağustos 1921) çıkmasından çok önceleri hazırlanmış olduğu kanaatine ulaşılmaktadır.

Dünya tarihinde ülkenin ve halkın bütün olanaklarını en kısa zamanda toplayarak tek amaca yöneltmenin en güzel örneği bu emirlerdir.

Alman Mareşal Erich LUDENDORF, (Der Totale Krieg – Topyekün Savaş) adlı eserinde; “Anlatmak istediğim şeylerin göz kamaştırıcı uygulaması Türk Milli Mücadelesindedir.” demiştir.

TEKALİFİ MİLLİYE KOMİSYONLARI kurulmuştur.

TÜRK HALKINA YÜKLENİLEN MÜKELLEFİYETLER ÖZETLE:

1. Halk istenen bazı malları devlete verecektir. **“AYNI VERGİ”**
2. Halk ve Tüccar elindeki bazı mamul ve yarı mamül malların % 40'ını devlete verecek, bunların bedeli ileride ödenecektir. **“VERESİYE SATIŞ”**
3. Halk elindeki Taşıt Aracı ile orduya Ait Malzemeyi Parasız Taşıyacaktır. **“HİZMET VERGİSİ”** Para ödeme yoktur.
4. Halkın elinde bulunan bütün Silah ve Cephaneye el konulmuştur. **“MÜSADERE UYGULAMASI”**
5. Ülkeyi terk etmiş olanların mallarından ordu ihtiyacına yarayacak olanlara el konulacaktır. **“MEDENİ YASA”**
6. Bazı sanat erbabı ve imalathaneler belirli işleri yapmak ve belirli malları imal etmekle görevlendirilecektir.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, **bütün TEKALİFİ MİLLİYE KOMİSYONLARINI yönetmek üzere Başkomutanlık Karargahında ayrı bir büro kurmuştu.** Bu büronun başına getirilen Albay Kazım Bey, Tekalifi Milliye Emirlerini bizzat Mustafa Kemal Paşa'nın şahsına not ettirdiğini ifade etmiştir.

Türk Mileti Topyekün savaş atmosferi içinde hummalı bir dinlenme ve çalışma yarışına girmiştir. **Sakarya Meydan Muharebesinden sonra da devam edecek olan Tekalifi Milliye Emirleri,** halkı devamlı ayakta tutmağa, savaş sonuna kadar halığın bütün varlığını mücadeleye hasretmesine gerekli ortamı yaratmağa ve devam ettirmeğe yeterliydi.

* **Ödeme; “ORDU MEVADI İAŞESİNİN SURET TEDARİKİ HAKKINDA TALİMATNAME” – 02 Haziran 1921/982 Sa. Karar.**
Tekalifi Milliye'nin On Emri (7,8 Ağustos 1921)

Mustafa Kemal Paşa, Başkomutan atanmasını öngören ve kanun kuvvetinde emirler verme yetkisini tanıyan Başkomutanlık Kanununun yürürlüğe girmesinden iki gün sonra Tekalifi Milliye (Ulusal Yükümlülük) emirlerini çıkarmıştır. **7 ve 8 Ağustos 1921 günlerinde çıkarılan Tekalifi Milliye Emirlerinin sayısı ondur. Bu emirler, o günlerde devletin yarı resmi yayın organı gibi faaliyette bulunan ve Ankara'da yayınlanan "Hakimiyeti Milliye" gazetesi aracılığı ile ilk defa halka duyurulmuştur.** Emirler gazetenin hep aynı yerinde, ikinci sahifesinde yer almış; İstiklal Mahkemeleri kararlarına ve bu kararların uygulamalarına ait haberlere yakın sütunlarda yayınlanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa'nın kanun kuvvetinde emirler verme yetkisini ilk defa kullandığı alan "Tekalifi Milliye"dir. On ayrı konuyu kapsayan on emirin ana hatları şu şekildedir.

Bir Numaralı Emir: Her ilçede Kaymakamın Başkanlığı altında, Malmüdürü ve ilçenin en Büyük Askeri Amiri ile İdare Meclisi, Belediye ve Ticaret Odalarının seçtikleri ikişer üyeden oluşan Tekalifi Milliye Komisyonları kurulacaktır. Bu komisyonlara mahalli Müdafai Hukuk Cemiyetleri Merkez Kurulundan iki üye ile köylerde imamlar ve muhtarlar tabii üye sıfatıyla katılacaklardır. Tekalifi Milliye Komisyonları derhal toplantılara başlayacak ve hiçbir komisyon üyesine hizmetlerine karşılık ücret ödenmeyecektir. Ayrıca, her komisyon iki ay süre ile askeri hizmetleri geri bırakılmak üzere altı memur çalıştıracaktır.

Tekalifi Milliye Komisyonları, savaş ekonomisine giren ve Tekalifi Milliye Emirlerinde belirtilen malları toplayarak kendisine bildirilen cepheye gönderecek, ayrıca emirlerin hizmet yükümlülüğü taşıyan hükümlerini uygulayacaktır. Komisyon üyelerinden görevinde ihmal gösterenler, "Vatana İhanet Suçu" işlemiş sayılarak ona göre cezalandırılacaklardır.

İki Numaralı Emir: Şehirler, kasabalar ve köylerdeki her ev birer kat çamaşır (kilot ve fanila veya benzeri iç giyimi), birer çift çorap ve birer çift çarık hazırlayarak belirli süre içinde komisyona teslim edecektir. Ordu ihtiyaçlarında kullanılacak bu giyeceklerin mahalli özellikler gözönünde tutularak hazırlanmasına dikkat edilecektir.

Üç Numaralı Emir: Tüccar ve halk elinde bulunan çamaşırılık bez, amerikan, patiska, pamuk, yıkanmış ve yıkanmamış yün ve tiftik, erkek elbisesi yapımına yarayan her türlü kışlık ve yazlık kumaş, kösele, taban astarlığı, sarı ve siyah meşin, sahtiyan, mamül veya yarı mamül çarık, fotin, demir kundura çivisi, tel çivi, kundura ve saraç ipliği, nal, nal yapımında kullanılan demir, mih, yem torbası, yular, belleme, kolan, kaşağı, gebre,semer ve urganların yüzde kırkını Tekalifi Milliye Komisyonlarına teslim edilecektir. Teslim edilen malların bedelleri daha sonra Devlet tarafından ödenecektir.

Dört Numaralı Emir: Tüccar ve haklin elinde bulunan mevcut buğday, un, saman, arpa, kuru fasulye, bulgur, nohut, mercimek, koyun, keçi, kasaplık sığır, şeker, gazyağı, pirinç, sabun, tereyağı, zeytinyağı, tuz, çay ve mum stoklarının yüzde kırkına ordu adına el konulacaktır. El konulan malların paraları daha sonra Devlet tarafından ödenecektir.

Beş Numaralı Emir: Ordu ihtiyacı için evvelce alınan taşıt araçlarının dışında, halkın elinde kalan her türlü taşıt aracıyla (at arabası, yaylı, öküz arabası, kağrı, at, eşek, katır, deve, deniz motoru, taka) halk ayda bir defa

olmak ve yüz kilometreyi geçmemek şartı ile orduya ait malzemeyi istenen yere kadar taşıyacaktır. Taşıma hizmetleri parasız yürütülecek, kimseye ücret ödenmeyecektir.

Altı Numaralı Emir: Ülkeyi terketmiş olanların hazineye geçmiş olan mallarından ordu ihtiyacına yarayacak olanlara el koyulacaktır.

Yedi Numaralı Emir: Halkın elinde bulunan savaşta kullanılabilir her türlü silah ve cephane en çok üç gün içinde Tekalifi Milliye Komisyonlarına teslim edilecektir. El konulan silah ve cephane için ücret ödenmeyecektir.

Sekiz Numaralı Emir: Halkın, tüccarın ve nakliyecilerin elinde mevcut benzin, vakum, gres yağı, makine yağı, don yağı, saatçi ve taban yağları, vazelin, otomobil lastiği, kamyon lastiği, lastik yapıştırıcı, solüsyon, buji, soğuk tutkal, Fransız tutkalı, telefon makinası, kablo, çıplak tel, pil, tecrit edici madde ve bunlara benzer malzeme ile sülfirik asit stoklarının yüzde kırkına ordu adına el konulacaktır. Alınan mal ve malzemenin bedelleri daha sonra sahiplerine ödenecektir.

Dokuz Numaralı Emir: Demirci, marangoz, dökümcü, tesviyeci, saraç ve araba yapan esnaf ile imalathaneler tesbit edilecek, bunların üretim, onarım ve yapım güçleri hesaplanacaktır. Ayrıca kasatura, kılıç, mızrak ve eğer yapabilecek zanaatkarlar aranıp tespit edilecektir. Yukarıda belirtilen esnaf, imalathane ve zanaatkarlar savaş araç ve gereçleri üretim, onarım ve yapımı ile gönderilecektir. Devamlı görevlendirilenlere geçimlerine yetecek ücret ödenecektir.

On Numaralı Emir: Evvelce halka bırakılmış bulunan dört tekerlekli yaylı araba, dört tekerlekli at ve öküz arabalarının bütün teçhizat ve koşum hayvanları dahil olmak üzere yüzde yirmisi; binek at, top çekebilecek hayvanlar, yük taşıma atı, katır, eşek ve develerin yüzde yirmisi ordu adına alınacaktır. Bütün bu alınanların bedeli sonradan ödenecektir.

d) Tekalifi Milliye Emirleri Uygulamaları

Tekalifi Milliye Emirleri on ayrı konuyu kapsamakla beraber, halktan istenen mükellefiyetler ve mallar incelendiğinde; ordunun Kurtuluş Savaşını gerçekleştirebilmesi için gerekli olanaklar ve araçların toptan belirtildiği görülmektedir. Ordumuzun; her türlü olanaklara sahip, silah, cephane ve malzeme kaynakları, sınırsız ve sırtını İngiliz desteğine dayamış bir düşman karşısında ne kadar güç koşullar altında döğüşüğünü anlamak için, yalnızca Tekalifi Milliye Emirlerine halktan neler istendiğine göz atmak yeterlidir. Ordumuzun Kütahya – Eskişehir Muharebelerinde yenilerek ağır kayıplarla birçok şehir ve geniş toprakları düşmana terk ederek Sakarya'nın doğusuna çekilmesinin en büyük nedeni, insan varlığından daha çok, malzeme ve araç yetersizliği olmuştur.

IV. Halkın Ordu İhtiyacı Mal ve Malzemeyi Taşıma Yükümlülüğü (5 Numaralı Emir)

LORD KINROSS:

ATATÜRK, BİR MİLLETİN YENİDEN DOĞUŞU.
Atatürk, The Rebirth of a Nation

ANN BRIDGE:

DEVİRİM YOLU “THE DARK MOMENT”
İnebolu – Ankara Yolu

V. SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ (23 Ağustos - 13 Eylül 1921)

	<u>Türk</u>	<u>Yunan</u>	<u>Tüm Kara Ordusu (01.08.1921)</u>
Savaşçı	100. 000	122.164	8462 Subay 153.514 Er
Tüfek	56.448	85.000	81352 Tüfek
Ağır Mak.	501	876	735 Ağır Makineli
Top	166	248	359 Hafif Makineli
Uçak	2	50	311 Top

* Kuvayi Milliye Dahil 40 - 45 000 savaşçı sayısı **onbeş ay** gibi kısa bir sürede düzenli ordu birlikleri halinde **dört misli** artış.

* Dünya tarihinin en uzun meydan muharebesi

<u>Türk Kayıpları</u>	<u>Yunan Kayıpları</u>
345 Subay	15.000
2.927	3.282 Şehit
1.217 Subay	25.000
12.401 Er	13.618 Yaralı

* Fransız Bakan Franklin BOUILLON; “Ne delice kahramanlık... Elbette kazanırsınız.”

* Savaş sırasında Anadolu, Tekalifi Milliye Emirleri uyarınca bütün maddi ve mali varlığını Ordusunun emrine vermiş; yiyeceğini, giyeceğini, hayvanını, taşıt aracını, emeğini ve insanını ortaya koymuştu.

* Sakarya savaşında henüz seferberlik ilan edilmemiştir. Kesin zaferin kazanılması için Genel Seferberliğe gidilmesi zorunludur.

Savaş sonunda ciddi ölçüde büyük stoklar mevcuttur.

* - Savaş sonunda 16.900 kayba rağmen savaşçı sayısı **100.973'tür.**

Savaşın son günü ATATÜRK Milli Seferberlik ilan eder.

19 Eylül 1921'de/153 Sa. Ka. İle Mustafa Kemal Paşa'ya “GAZİ” ünvanı verilmiştir.

5. BÖLÜM

(14 EYLÜL 1921 - 11 EKİM 1922)
BÜYÜK HAZIRLIK - BÜYÜK ZAFER

Mudanya Mütarekesi

* 13 EKİM 1921 GÜRCİSTAN, ERMENİSTAN VE AZERBAYCAN İLE YAPILAN **KARS ANLAŞMASI** İLE DOĞU SINIRLARI GÜVEN ALTINA ALINMIŞTIR.

* 20 EKİM 1921 FRANSIZLAR, **ANKARA ANDLAŞMASI** İLE GÜNEY ANADOLUDAN ÇEKİLİR. (Böylece dolaylı yardımlar elde edilmiştir.)

Fransızlar hediye adı altında **Silah, Cephane ve Askeri Malzeme** bırakmışlardır.

* 23 EKİM 1921 İNGİLİZLERLE ANLAŞMA YAPILARAK I. DÜNYA SAVAŞI ESİRLERİ KARŞILIKLI SERBEST BIRAKILIR.

* 02 OCAK 1923 **DOSTLUK ANDLAŞMASI** İLE RUS YARDIMLARI ARTIRILMAYA DEVAM ETMİŞTİR.

Büyük Taarruzdan Önce

Ordu	: 580.000
Savaşçı Batı Cep.	: 380.000
Tüfek	: 97.792
Ağır Mak.	: 812
Top	: 340

II. SEFERBERLİK İLANI (13. 14 EYLÜL – 1921)

* 8 Haziran 1920/24 Sa. Kararname ile 21 Temmuz 1914'de ilan edilen **Genel Seferberliğin** devam ettiği yayınlanmıştır. **Böylece Osmanlı dış borçları ve faizleri ile taksit ödemeleri durdurulmuştu. Böylece Dünyu Umumiye gelirlerinin önemli bir kısmı Devlet Gelirleri arasına katılmıştır.**

III. MALİ KAYNAKLARIN YETERSİZLİĞİ VE PROBLEMLER

- * Osmanlı Bankasından 1,5 Milyon lira alınır. (Savaşta sonra ödenmiştir.)
- * Ruslardan gelen 300.000 Altın Harcanmamıştır.

IV. BÜTÇE GELİRLERİNİ ARTIRMA ÇABALARI

* Ek Gelir sağlamak için **19 Adet** Gelir Artırıcı Kanun çıkarılmıştır. **+4** yeni Vergi Kanunu yürürlüğe girmiştir.

A-) MEVCUT VERGİLERDE YAPILAN GELİR ARTIRICI DEĞİŞİKLİKLER

1. Sigara Kağıdı, Kibrit ve Kav kutularından alınan tüketim vergisine ait cezaların artırılması. 15.04.1922/215 Sa. Ka.
2. Şeker, Çay, Kahve ve petrolden Alınan Tüketim Vergisinin Miktarının Artırılması ve Vergi Kapsamının Genişletilmesi. 15.04.1922/217 Sa. Kanun.
3. Su ve Kara Avı Vergilerine Zam Yapılması. 16.04.1922/218 Sa. Kanun.
4. Konsolosluk Harçlarının Nispetlerinin Artırılması. 219 Sa. Ka.
5. Kibritten Alınan Tüketim Vergisine Yapılan Zam. 220 Sa. Ka.
6. Sigara Kağıdından Alınan Tüketim Vergi Zam. 221 Sa. Ka.
7. Para Cezalarının Artırılması. 5 Kat.
8. Reji İdaresinin Ambarlarına Konulan Tütünlerden Ambarlama Ücreti Alınmasına Devam Edilmesi. 21 Haziran 1922/1640 Sa. Kararname ile Uygulama Şubat/1923'e kadar devam eder.

B-) YENİ VERGİ KANUNLARI

1. Deniz Taşıtları Vergisi (15 Nisan 1922/216 Sa. Ka.)

- a- Müruriye Resmi.
- b- Vize Resmi.
- c- Şehriye Resmi.
- d- Tayfa Tezkeresi.
- e- Senedi Bahri Harcı.

2. Mükellefiyeti Nakliye-i Askeriye Kanunu. (Askeri Ulaştırma Yükümlülüğü Kanunu) 18.04.1922/223 Sa. Ka.

- a- Maktu Bölüm
- b- Nispi Bölüm
- * Köylerde,
- * Şehir ve Kasabalarda.

3. Düşman İşgalinden Kurtarılan Yerlerden Kaçan Halkın Taşınır ve Taşınmaz Mallarının Yönetimi Hakkında Kanun.

4. Askerlikten Tecil Vergisi. 02.05.1922/228 Sa. Ka. (Müecceliyeti Askeriye Vergisi Hakkında Kanun) Yürürlükteki **Askerlik Yükümlülüğü Kanunu** ve **Tarım Yükümlülüğü Kanunu** hükümleri uyarınca silah altına alınmaları geri bırakılmış olanlar bu verginin mükellefleridir.

C-) VERGİ TAHSİLATINI HIZLANDIRICI TEDBİRLER

1. 21 Şubat 1922/192 Sa. Kanun.

Özel kanunlarına göre belirli zamanlarda ve belirli taksitlerle tahsil edilmekte olan **arazi, bina, gelir, harb kazançları** ve **hayvanlar** vergileri 1922 yılında toptan ve bir defada ödenecektir. Ödemeler 01 Mart 1922 günü başlayacaktır ve bir ay içinde ödenecektir.

2. Kars, Ardahan, Artvin İlleri ile Iğdır ve Sürmeli İlçeleri – “**ELVİYEYİ SELASA**” bölgesinde Ruslar zamanında uygulanan **MAKTU VERGİ** 1921 yılında (11 Ağustos 1921) sadece uygulanmak üzere bir kez toplanmıştır. (145 Sa. Ka.)

* 2 Temmuz 1922/240 Sa. Ka. İle bu **MAKTU VERGİ** iki misli olarak “Umumi Tahrir” bitinceye kadar **bir kez daha alınacaktır.**

3. **31 Temmuz 1922 / 248 Sa. Ka.** ile; Batı Cephesinde fiilen askeri hareket alanı olan yerlerin Aşarı, 16 Temmuz 1921 tarihli kanunda belirtildiği süratle **aynen** veya **nakden** tahsil olunacaktır. (Mahalli İdare Meclisinden 1 üye + Köy veya Mahalle İhtiyar Heyetinden 2 Üye’den oluşan **3 Kişilik** Kurul.

V. BÜTÇE İŞLEMLERİ

1920 Yılı'nın Bütçesi ancak 28 Şubat 1921’de çıkarılabildiği.

1921 Yılında Bütçe Çıkarılamamıştı. **Avans Kanunu ile geçti.**

a- 1921 Mali Yılı Ek Ödenek Kanunları (13 Adet)

1. 15 Ekim 1921 / 157 Sa. Ka.
2. 3 Aralık 1921 / 167 Sa. Ka.
3. 19 Aralık 1921 / 171 Sa. Ka.
4. 20 Aralık 1921 / 172 Sa. Ka.
5. 20 Aralık 1921 / 173 Sa. Ka.
6. 22 Aralık 1921 / 174 Sa. Ka.
7. 22 Aralık 1921 / 175 Sa. Ka.
8. 24 Aralık 1921 / 176 Sa. Ka.
9. 23 Ocak 1922 / 184 Sa. Ka.
10. 23 Ocak 1922 / 185 Sa. Ka.
11. 28 Ocak 1922 / 187 Sa. Ka.
12. 06 Şubat 1922 / 190 Sa. Ka.
13. 07 Şubat 1922 / 191 Sa. Ka.

Ek Ödenekler Toplamı 480.416.- Lira

b- 1921 Yılı Bütçe Kanunu (26 Şubat 1922)

Giderler : 79.160.058.- Lira

c- 1922 Yılı Bütçe Avanslarına İlişkin Kanunlar (6+1 Adet)

Bütçe Komisyonu, Kurtuluş Savaşı döneminin gelir ve gider tahminlerine sahip tek bütçesi olan 1920 yılı bütçesinin gider ödeneklerini temel kabul etmiş, aylıklar için de 1920 ve 1921 yılı kadrolarını esas almıştır.

1. 1922 Birinci Avans Kanunu 28.02.1922 / 198 Sa. Ka.
2. 1922 Yılı İkinci Avans Kanunu 06.05.1922 / 230 Sa. Ka.
3. 1922 Yılı Üçüncü Avans Kanunu 03.07.1922 / 241 Sa. Ka.
4. 1922 Yılı Dördüncü Avans Kanunu 21.08.1922 / 25 Sa. Ka.
5. 1922 Yılı Birinci Avans Ka. 3. Maddesinin Kaldırılması 11.09.1922
6. 1922 Yılı Beşinci Avans Kanunu 20.09.1922 / 266 Sa. Ka.
7. 1922 Yılı Altıncı Avans Kanunu 11.10.1922 / 269 Sa. Ka.

d- 1922 Ek Ödenek Kanunları

1. 08.04.1922 gün ve 211 Sa. Ka.
2. 25.04.1922 gün ve 227 Sa. Ka.
3. 26.07.1922 gün ve 247 Sa. Ka.
4. 09.09.1922 gün ve 259 Sa. Ka.

VI. TEKALİFİ MİLLİYE UYGULAMALARI (10 EMİR)

Sakarya zaferinden sonra, geçici yükümlülüklerini yerine getirmemiş olanlarla ve sürekli yükümlülüklerle ilgili olarak **30'a** yakın Genel Emir yayınlanmıştır. Bu emirler **10 Adet** Tekalifi Milliye Emirlerinin uygulanmalarına ışık tutacak açıklamalar ihtiva etmektedir.

- a- Geçici Yükümlülüklerin İzlenmesi
- b- Sürekli Yükümlülüklerin Uygulanması. (5 ve 9 Numaralı Emirler Sürekli Mükellefiyetleridir.)

VII. EKONOMİK VE SOSYAL TEDBİRLER

a- Ekonomik Tedbirler

- 1- "Tarım Yükümlülüğü :kanunun Uygulama Şekline İlişkin Tüzük" 09 Ekim 1921 ve 1116 Sa. Kararname
- 2- Mil. Sav. Bak. kullanılmasında fayda umulmayan hayvanların ve fazla kağnıların **parasız olan muhtaç çiftçilere verilmesine ilişkin kanun** 05 Ocak 1922 / 178 Sa. Ka.
- 3- Mahkumların Tarım Alanında Çalıştırılmasına İmkan Veren Çalışmalar.
 - 1) 15.06.1920 gün ve 41 Sa. Kararname ile Mahkumların silah altına alınması.
 - 2) 14.07.1921 gün ve 135 sa. Ka. ile savaşta yararlılık gösteren mahkumların mahkumiyetlerinin affına dair kanun.
- 3) Mahkumların tarım alanlarında çalıştırılması.
 - 26.04.1922 / 1525 Sa. Kararname
 - 21.06.1922 / 1631 Sa. Kararname
 - 01.08.1922 / 1731 Sa. Kararname

4- Tarım ürünleri ithalatı için Gümrük Vergileri indirildi. 26.02.1922 / 195 Sa. Ka.

5. İpek Böceği İthalatında Gümrük Vergisi kaldırılmıştır. 08.03.1922 / 1455 Sa. Kararname (Yalnızca 1922 yılı için)

6. Pamuk Tohumu ithali Gümrük Muaf Tutulmuştur. 08.03.1922/1457 Sa. Kararname

7. Sikke, Altın ve gümüş İhracatı Yasaklanmıştır. 17 Ocak 1922 / 1324 Sa. Kararname

b- Sosyal Tedbirler

1. "Düşmandan Kurtarılan ve Kurtarılacak Olan Yerler Halkına Yardım Hakkında Kanun.(31 Ekim 1921 / 161 Sa. Ka.)

12. Gaziantepden Göç Eden Ailelerin Geri Dönmelerinde Yapılacak Harcamalar İçin Kanun. (08.12.1921 / 169 Sa.Ka. Bu Ek Ödenek Verilmesi Kanunudur.)

VIII. ORDUNUN BÜYÜK TAARRUZA HAZIRLANIŞI

a. **Sonbahar Taarruzunun Ertelenmesi** (1. Ordu Komutanının Raporu - 19 Ekim 1921)

b. Ordunun Silah Gücünün Artırılması

1. Anadolu Olanaklarının Zorlanması

- İmalat-ı Harbiyeciler Ankara, Konya Atölyeleri
- Harp Encümeni (Savaş Komisyonu) kuruldu. 14 Ocak 1922 Mustafa Kemal Başkanlığında

- Batı Cephesine Yapılan Silah Nakli.

Doğu'dan ve Merkezden 104 Top

Trabzon'dan 113 Top (47 Adet 150 mm Obis,66 Adet 78 mm Mantelli Top.)

Güney'den 41 Hafif Makineli Tüfek

Ordu içindeki Silah Çeşitliliğinin Planlanması

2. İstanbuldaki Depolardan Silah ve Cephane Kaçırılması

- M.M. Grubu Çalışmaları (Ankaraya Bağlı)

Genelde deniz yoluyla Anadoluya Cephane ve Eşyalar ile Sağlık Malzemeleri Kaçırıldı. (İnebolu uzun dönem kullanılır.) İngilizlere karşı tedbir. Küçük küçük takalar tercih sebebidir.

3. Fransa, İtalya ve Öteki Avrupa Ülkelerinden Silah, Cephane ve Malzeme Satın Alınması.

- **Fransa:** Biraktıkları uçak, Cephane ve silahlar.

10 Adet Uçak hediye bırakılmıştır.

10 Hangar, 4 Uçak Motoru, 3 Telsiz İstasyonu Satın alınmıştır.

Fransızlardan Osmanlı ve Rus Altını Ödenmek suretiyle 1500 Hafif Makineli, Tüfek, 2735 Sandık Fişek Satın alınmıştır.

Ayrıca 200 Adet Komyonet, 1 Adet Kompresör, 11 Adet Top Beşik ve Kaması, 2 Ton Şaplı Kösele, Bazı Top Yedek Parça ve Malzemesi

- **İtalya:** Rus altını karşılığında

4.330.000 Adet Tüfek Fişeği, 97 Ton Barut,
20 Adet Cephe Uçağı, 20.000 Tüfek alındı.

(Sir Basil Zaharoff Türkiyeye silah satamamıştır.Bu kişinin kimliğini Mustafa Kemal çözmüştür.1936 Yılında ölmüş. 36 Devletten 298 Madalya)

c- Ordunun Savaşçı Sayısının Artırılması

Genel seferberlik İlanı (Sakarya Savaşının son günü)

Batı Cephesinde İki Ordu Kurulması

Süvari Kolordosu kuruldu.

Eğitime Ağırlık Verildi.

Ordu Mensuplarına parasal destek verilmesi

- 1- 9 Mart 1922 / 199 Sa. Ka.
- 2- 9 Mart 1922 / 200 Sa. Ka.
- 3- 11 Mart 1922 / 201 Sa. Ka.
- 4- 11 Mart 1922 / 204 Sa. Ka.

Ordumuz 1922'de 580.000 (Bunun 380.000'i Batı Cephesinde 200.000'i Doğu Cephesinde.)

26. Ağustos 1922 GÜNÜ DURUM

	<u>Türk (Batı Cephesi)</u>	<u>Yunan Ordusu</u>
Piyade Tümeni	18	12
Bağımsız Alay	-	6
Süvari Tümeni	5	1
Subay	8659	6564
Er	199283	218432
Top	340	418
Ağır Makineli	882	1280
Hafif Makineli	2100	3139
Tüfek	92792	90000
Kılıç	5282	1280
Uçak	10	50

IX. BÜYÜK TAARRUZ VE ZAFER

a. Büyük Taarruz

b. Büyük Taarruzun Lojistik Yönü

Büyük taarruz hazırlıkları yürütülürken, hayvanlı ve ilkel ulaştırma araçlarının ordumuza ancak 100 km'lik bir alanda hareket olanağı verebileceği tesbit edilmişti.

30 Ağustos 1922 BAŞKUMANDANLIK MEYDAN MUHEREBESİ - 1 Eylülde Türk Ordusu Uşak'a girdi.

26 Ağustos Büyük Taarruz

27 Ağustos Yunan Direnişinin Kırılması Afyonda Batısında Cephe Yarıldı.

28 Ağustos Bütün Cephe Tamamlandı.

30 Ağustos 50.000 Yunan Çember İçersinde.

1 Eylül Uşak - 9 Eylül İzmir. 200 km 7 gün. günde 30-35 km Yol Alındı.

9 EYLÜL 1922'de İZMİR'e ulaşıldı.

11 EKİM 1922 MUDANYA MÜTAREKESİ

28 EKİM 1922'de İtilaf Devletleri (İngiltere, Fransa, İtalya)

Ankara Hükümetini Lozan'da toplanacak barış konferansına davet etmiştir.

1 KASIM 1922'de Büyük Millet Meclisi, Lozan çağrısının İstanbul Hükümetine de yapılması üzerine aldığı kararla hilafet ve saltanatı birbirinden ayırmış ve saltanatı ortadan kaldırmıştı.

17 KASIM 1922, Son Padişah ve Halife Vahdettin bir İngiliz Savaş gemisiyle yurt dışına kaçmıştır. Ertesi gün Osmanlı hanedanı mensuplarından ABDÜLMECİT, Büyük Millet Meclisine Halife seçilmiştir.

29 EKİM 1923 Cumhuriyetin İlanı, ATATÜRK Cumhurbaşkanı.

3 MART 1924

a. 429 Sa. Ka. ŞERİYE VEKALETİ. (Diyanet İşleri Bakanlığı) kaldırıldı. Başbakanlığa bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu.

b. 430 Sa. Ka. TEVHİDİ TEDRİSAT KANUNU (Dini, Mesleki ve Genel Eğitimle ilgili bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlanıyor.

c. 431 Sa. Ka. HİLAFETİN İLGASINA VE HANEDANI OSMANİ'NİN TÜRKİYE CUMHURİYETİ MEMALİKİ HARİCİNE ÇIKARILMASINA DAİR KANUN.

6. BÖLÜM

DIŞ YARDIMLAR

İ. SOVYET RUSYA YARDIMLARI

Ruslar 1917'de Brest - Litovks Andlaşması ile savaştan çekildiler. Böylece Osmanlı - Rus savaşı sonunda Rus savaşı sonunda (1877 - 1878) Rusya'ya geçen Kars, Ardahan ve Artvin geri alındı.

Anadolu ve Trakya'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin kurulması ve halkın yabancı işgallerine karşı örgütlenmesi sovyetlerde bir çeşit komünist ihtilali hazırlığı olarak görülüyordu. Türk İhtilali, Ekim devriminin bir kopyası olarak nitelendiriliyordu.

Sovyetler Kuvayi Milliye ile bağlantı kurmaya çalışırlar. Bolşeviklik adına yardım teklif edilmiştir.

Albay BUDİYENNİ, Havza'da Mustafa Kemalle görüşür ve Komünistliğin ilanı şartıyla yardım sözünde bulunur. Bu husus tarihçiler tarafından doğrulanmamıştır.

ATATÜRK, askerlikten istifa ederek Rusya'dan istediği herşeyi Top, tüfek, Cephane ve Altın Rubleyi alabilmiştir.

Ruslar Anadolu İhtilalinin bir sınıf mücadelesi ve bir sosyal ihtilal olmadığını anlamışlar ve raporlamışlardır.

Erzurum Kongresinde yabancı manda ve himayesi fikrini kesinlikle red ederek, egemenliğimize saygılı dış yardımların kabul edilmesi yönünde karar verilir.

Başlangıçta Mustafa Kemal Amerikan Yardımı üzerinde durmuşken daha sonra bu görüşten uzaklaşmıştır. Çünkü;

1. Amerika, itilaf Devletlerinin yanında I. Dünya Savaşına katılmıştır ve onların müttefikidir.
2. Amerika'da Ermeniler lehine bir ceryan vardır ve Amerika Ermenileri desteklemektedir.
3. A.B.D. geleneksel inziva politikasına dönmüştür.
4. Amerikan yardımının sonucu, Amerikan Mandasının kabulü anlamına gelecektir.
5. Amerika ile Türkiye'nin siyasal ilişkileri kuvvetli değildi ve Milli Mücadelenin başarıya ulaşmasında Amerikanın hiç bir menfaati yoktur.

Sivas Kongresinde Anadolu'ya bir heyet göndermeleri için A.B.D. Kongresine davette bulunulması kararlaştırılmıştı.

Mustafa Kemal Paşa Sivas Kongresi sonrasında Halil Paşayı Sovyet Rusya'ya gönderir.

Neden Sovyet Rusya;

1- Sovyet Rusya, Çarlık Rusya'sının İstanbul ve Boğazlar üzerindeki geleneksel hak. iddia politikasını terk etmişti.

2- Sovyet yöneticileri de Doğu'da kuvvetli egemen bir Ermeni Devleti kurulmasına karşıydı.

3- Türkiye'yi işgal eden İng., Fransa, İtalya, Yunan aynı zamanda Güney Rusya, Kırım ve Kafkasya'yı da işgal etmişti.

4- Bağımsız bir Türkiye, sovyet Rusyanın güneyindeki ve Kafkaslardaki İngiliz tehlikesini uzaklaştıracaktı.

Mustafa Suphi "Türkiye Komünist Partisi"ni kurar ve merkezini Bakü'ye taşır. Rusya bunu desteklemektedir.

26 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa, Büyük millet Meclisi Hükümeti ile Sovyet Rusya arasında siyasal ilişkilerin kurulmasına dair mektup yazar.

19 Temmuz 1920 günü Dış işleri Bakanı Bekir Sami Bey Başkanlığında, Ekonomi Bakanı Yusuf Kemal Bey ile birlikte **7 kişilik** bir heyet Rusya ile siyasal ilişkileri geliştirmek üzere Moskova'ya ulaşır. Uzun süren görüşmeler ve tartışlar olur.

Yardımlar: (Karşılıksız ve Parasal Nitelikte olmak üzere)

1. Halil Paşa, Temmuz 1920'de 100.000 lira değerinde Altınla Moskova'dan ayrılmıştır. Altınlar 8 Eylül 1920'de Erzurum'a ulaşmıştır.

2. Türk Heyetinin Moskova ziyaretinde, Para, Silah ve Cephane yardımı konusunda prensip anlaşmasına varılır. İlk silah ve cephane yardımı 26 Eylül 1920'de Trabzon Limanına gelmiştir. Bir ay içersinde; 3387 Tüfek, 3623 Sandık Cephane, 3000 Süngü.

3. 6 Ekim 1920'de Türkiye'yedönen Ekonomi Bakanı Yusuf Kemal (Tengirşenk) Bey, 1 Milyon Altın Ruble ile Ankara'ya gelmiştir.

4. 16 Mart 1921'de Moskova andlaşması imzalanır. Bu andlaşma metninde olmamakla beraber, Sovyet Rusya Türkiye'ye 10 MİLYON ALTIN RUBLE ile iki Tümeni donatacak kadar silah ve cephaneyi vermeyi kabul ediyordu.

İİ. İnönü zaferinden sonra Yunanlıların Anadolu'da yaptıkları tahribatı karşılamak için Türk Hükümetine hediye edilen 30.000 Altın Ruble, 09 Nisan 1921 günü Sovyet Elçisi Mdvani tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya sunulmuştu.

5. Moskova Andlaşmasının imzalanmasından sonra Türk Heyeti üyelerinden Ekonomi Bakanı Yusuf Kemal Bey ve Dr. Rıza Bey (Nur) 4.000.000.- TL ALTIN RUBLE ile Moskova'dan ayrılmışlar, 29 Nisan 1921 günü SARIKAMIŞ'a varmışlardı.

6. Aralık 1920 - Mayıs 1922 Tarihleri arasındaki ilk Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Paşa (CEBESÖY), Sovyetlerin 10.000.000.- TL ALTIN RUBLEYİ partiler halinde tamamen ödemiş olduklarını ifade etmiştir.

Nisan 1921'de	4.000.000.-	
Mayıs - Haziran/1921	1.400.000.-	10.000.000.- ALTIN RUBLE
Kasım 1921	1.100.000.-	
Mayıs 1922	3.500.000.-	

TOPLAM: 11.000.000.- Altın Ruble ve 100.000.- Lira değerindeki külçe altınlar.

Tarih araştırmacıları Buhara Cumhuriyetinin Cumhurbaşkanı Osman KOCAOĞLU'nu kaynak göstererek Türkiye'ye verilmek üzere Rus Hazinesine 100.000.000.- Altın Rublenin teslim edildiğini ileri sürmektedir.

Silah ve Cephane Yardımı (Resmi Kayıtlara Göre)

37812	Tüfek	39275	
324	Ağır ve Hafif Makineli Tüfek	327	
44587	Sandık Mermi	62.986.000	
66	Top	54	141173
Top Mermisi		147.079	
	Top Barutu (Atımlık)	1000	
	El Bombası	4000	
	Şarapnel	4000	
	Kılıç	1500	
	Göz Maskesi	20000	

Tüfek, Ağır Makineli Tüfekler ile Toplar; Osmanlı, Alman, Rus, İngiliz, Manliher, Fransız, Japon, Meksika, Büyük Çaplı Mavzer ve Martin Krupp Obüsü. Muhtelif Milletlere ait silah ve teçhizatlarıdır.

II. FRANSIZ YARDIMLARI

Fransızlara karşı direniş 20 Ocak 1920 günü Maraş'ta Kuvayi Milliye tarafından başlatıldı. Daha sonra Adana, Urfa ve Antep'te de çarpışmalar başlamıştır. Fransa, Güney anadolu'da ağır kayıplar verdikçe Anadolu'daki savaşın kendisi yönünden çıkmaz bir yol olduğunu anlamıştır.

(11 Mart 1921) Londra Konferansı sırasında açıkça Türkiye'yi destekleyen Fransa, imzalanan **Bekir Sami Briand Antlaşması** Mustafa Kemal tarafından kabul edilmemesine rağmen, Türkiye ile uzlaşma yolları aranmaya devam edilmiştir.

20 Ekim 1921 ANKARA ANDLAŞMASI yapılır.

- 1- Mersin, Adana, Gaziantep, Urfa ve Maraş kurtarılır.
- 2- Hatay'da özel idare kurulur. (Resmi Dili Türkçe)

Fransa Yardımları, Fransızların işgal ettikleri Türk topraklarından çekilirken bıraktıkları silah ve cephane şeklindedir. 10089 Adet Tüfek, 1505 Sandık Mermi, 10 Adet Uçak, 4 Adet Hangar, 3 Uçak Motoru.

III. HİNT MÜSLÜMANLARININ YARDIMI (1947 - PAKİSTAN)

Hint Müslümanların lideri Mevlana Mehmet Ali Han Anadolu'ya maddi yardımda bulunmak için bir yardım komitesi kurarak, bir kampanya kapsamında para toplamağa başladı.

İngilizlerin özel olarak görevlendikleri Mustafa Sagir adlı casus, Hint Müslümanlarının yardımları konusunda özel elçi olarak kendisini tanıtarak Ankara'ya gelmiştir.

Mustafa Sagir'in İngiliz casusu olduğunun anlaşılması, yakalanması ve yargılanması sonucunda, Mustafa Kemal Paşa'yı öldürmekle görevlendirildiği tespit edilerek, asılmak suretiyle idam edilmiştir.

Hint Müslümanları, Anadolu'daki müslüman Türklere yardım etmek için paralar topluyor, İngiliz makamlarına dilekçeler; mihiralar sunuyorlar, toplantılar, mitingler düzenliyorlardı.

Hindistan Hilafet Komitesi (INDIAN COMMITTEE OF CALIPHATE) açmış olduğu kampanya sonucunda topladığı parayı Ankara'ya yollamışlardır. **125.000 İngiliz Lirası Ankara'ya ulaşmıştır.** Bu para Mustafa Kemal Paşanın emrinde durmuş ve Osmanlı Bankasında muhafaza edilmiştir. **BU PARAYA EL SÜRÜLMEMİŞTİR.**

Büyük Taarruz öncesinde Mustafa Kemal Paşa Osmanlı Bankasına emir vermiş, para geçici olarak Maliye Bakanlığına devredilmiştir.

Paranın küçük kısmı Büyük Taarruzdan sonra Mustafa Kemal Paşanın emri üzerine Cephe Komutanlığı emrine gönderilmiştir.

Büyük zaferden sonra paranın harcanmış olan kısmı Maliye Bakanlığı tarafından iade edilmiş ve Hindistan Hilafet Komitesinin gönderdiği paranın tümü Osmanlı Bankasındaki bir hesapta muhafaza edilmiştir.

Bir süre sonra, söz konusu yardım parası (Mustafa Kemal Paşa adına Osmanlı Bankasındaki özel bir hesapta durmuştur.) Türkiye'nin Ekonomik Hayatında Büyük Hizmetleri ve Katkıları görülecek olan **Türkiye İş Bankasının kuruluş sermayesi olarak kullanılmıştır.**

IV. PADİŞAH, MUSTAFA KEMAL PAŞAYA PARA VERDİMİ?

Mustafa Kemal Paşa, 16 kişilik karargahı ve kendisine resmen ödenen 25.000 kağıt lira ödenekle Bandırma vapuruyla İstanbul'dan hareket etmiştir.

Bir yazar, Padişah Vahdettin'in Samsun'a hareket etmeden önce Mustafa Kemal Paşa'ya Kurtuluş Savaşı'nı başlatması için para verdiğini iddia etmiş, verilen para miktarını ise ispatı olanaksız söylentilere dayandırarak şöyle belirtmiştir;

"BİR RİVAYETE GÖRE 42.000 ALTIN, BİR RİVAYETE GÖRE 60.000 ALTIN LİRA."

Bu rivayete sarılan bir grup yazar, en son olarak Vahdettin'in Kendi Kesesinden 40.000.- Altın Lira, Devlet Bütçesinden 360.000.- Altın Lira ile 400.000.- Kağıt Lira verdiği ileri sürmüşlerdir.

1- Vahdettin bu konuda hiç bir beyanda bulunmamıştır.

2- Osmanlı Devlet Muhasebesi Sisteminde 360.000.- altın lira ve 400.000.- Kağıt Liranın kayıt dışında kalması mümkün değildir. Bu konuda hiç bir belge veya bilgiye rastlanmamıştır.

3- 1 Osmanlı altın Lirası : 7.2 Gram
400.000.- Altın Lira
2.880 Kg eder.

2.880 kg altın / 40 kg'lık Sandıklar : 72 Sandık Eder.
400.000.- Kağıt Lira / 35 Standart Sandık 35 Sandık Eder.

TOPLAM 107 Sandık

Eğer bu kadar sandık ile para varsa, 16 kişilik karargahtan bir veya birkaç subayın bu konuda bilgisi olurdu.

Ayrıca, Bandırma Gemisi kaptanı gemiye yüklenen böyle bir yükten hiç bahsetmemektedir. Ayrıca bu gemi İngilizler tarafından aranmıştır.

Gemi Samsun limanına yanaşamamış yolcular ve yükleri bir motor ve bir sandalla kıyıya taşınmışlardır.

Güvenli taşıma için Kağnılara 5, Develere 3, Katırlara 2 sandık Yüklenmektedir. bu durumda 107 Sandık 22 Kağnılık Bir Konvoy veya 35 Deve ya da 54 katır'dan oluşan bir konvoyun hiç görünmeden tüm anadolu'ya geçmesi mümkün değildir.

4- 400.000.- Altın ve 400.000.- Kağıt Liranın satınalma gücü 2.800.000.-* Liradır. Ortada böyle bir para yoktur.

Bir tüfeğin 5.5 altın Lira olduğu dikkate alınırsa, 400.000 altın Lira ile 72.725 tüfek alma olanağı vardır.

Yokluklar içinde yapılan Kurtuluş Savaşında; Sakarya zaferinde kullanılan tüfek sayısı 63.416 adettir.

Sonuç olarak; Osmanlı Padişahının ve Osmanlı Hükümetinin Anadolu hareketine parasal bir yardımı veya katkısı olmamıştır.

Cihat ÇETİNKAYA
31 Ocak 2000